

LOVER'S LANELTA
RAKASTAVAISTEN POLULLE
Erisnimien suomennokset Lucy Maud
Montgomeryn *Annan nuoruusvuosissa*

Heidi Alander
Suomen kielen pro gradu -tutkielma
Kielten laitos
Jyväskylän yliopisto
Tammikuu 2013

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Alander Heidi Katariina	
Työn nimi – Title LOVER’S LANELTA RAKASTAVAISTEN POLULLE. Erisnimien suomennokset Lucy Maud Montgomeryn <i>Annan nuoruusvuosissa</i>	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Tammikuu 2013	Sivumäärä – Number of pages 56
Tiivistelmä – Abstract <p>Olen tutkinut pro gradu –työssäni erisnimien käännöksiä Lucy Maud Montgomeryn <i>Annan nuoruusvuodet</i> –teoksessa. Aineistoni muodostavat teoksen alkuperäinen englanninkielinen versio, 1920-luvulla käännetty suomenkielinen käännös sekä 1960-luvulla tehty uudistettu käännös.</p> <p>Käännetty teksti on aina jonkun kääntäjän tekemä, ja kääntäjän henkilökohtainen historia ja ajatusmaailma vaikuttavat käännöksen muotoutumiseen. Onkin syytä tutkia, millaisia muutoksia teksti ylipäänsä ja erityisesti nimistö kokevat käännösprosessissa.</p> <p>Tärkeimmät tutkimuskysymykseni ovat seuraavat: Miten erisnimiä voidaan kääntää, ja millaisiin ryhmiin käännetyt nimet voidaan jakaa? Millaisin perustein valitaan jokin tietty käännösstrategia? Onko alkuperäisen ja uudistetun käännöksen välillä eroja, ja millaisia erot ovat? Mistä erot voivat johtua?</p> <p>Tutkimukseni teoriapohjan muodostavat nimistöntutkimus sekä käännöstutkimus. Tärkeimpiä käsitteitä ovat erisnimi ja yleisnimi, käännettävyys, käännösstrategia sekä fiktiivinen ja autenttinen nimi.</p> <p>Tutkimuksen aineiston muodostaa <i>Annan nuoruusvuosista</i> kerätty erisnimistö. Aineistoon kuuluu sekä fiktiivisiä että autenttisia nimiä, ja nimet ovat hyvin erityyppisiä. Aineistossa on henkilön- ja paikannimiä, mutta myös esimerkiksi erilaisia kutsumanimiä sekä kaunokirjallisten teosten nimiä. Yhteensä aineistossa on 184 erisnimeä. Tutkimuksessa nimet on jaoteltu ryhmiin käännösstrategiansa mukaan.</p> <p>Saamieni tulosten mukaan nimistön kääntäminen ei ole yksiselitteistä ja nimistön muotoutuminen käännösprosessissa on varsin monimutkaista. Tutkimus osoittaa, että kääntäminen vaikuttaa paljon käännetyn teoksen kieleen ja nimistöön.</p>	
Asiasanat – Keywords Erisnimet, kääntäminen, Lucy Maud Montgomery, nimistöntutkimus	
Säilytyspaikka – Depository Kielten laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TAUSTATIETOA AINEISTOSTA	5
2.1 Lucy Maud Montgomery ja hänen tuotantonsa	5
2.2 Annan maailma	7
2.3 Teosten nimimaisema	9
2.4 Anna Suomessa	11
3 KÄÄNTÄMISESTÄ JA KIRJALLISUUSNIMISTÖN TUTKIMUKSESTA	13
3.1 Yleistä kääntämisestä	13
3.2 Kääntämiseen liittyviä haasteita	15
3.3 Kaunokirjallisuuden nimistö	18
3.4 Kirjallisuusnimistön kääntäminen	21
4 NIMIKÄÄNNÖSTEN NELJÄ PERUSKATEGORIAA	25
4.1 Samanmuotoisina säilyneet nimet	25
4.2 Suoraan käännetyt nimet	27
4.3 Suomen kieleen mukailut nimet	28
4.4 Toisella nimellä korvatut nimet	29
5 ERIKOISTAPAUKSIA	32
5.1 Lyhennetyt nimet	32
5.2 Kahdesti käännetyt ja virheelliset nimet	33
5.3 Kääntämättä jätettyjä ja yleisnimillä korvattuja nimiä	34
5.4 Muutettuja kohtauksia	37
6 VERTAILUA ALKUPERÄISEN JA UUDISTETUN KÄÄNNÖKSEN KESKEN	40
6.1 Yleisiä huomioita	40

6.2 Havaintoja nimistöstä	43
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	46
LÄHTEET	49
LIITE 1	51
LIITE 2	52

1 JOHDANTO

Tutustuin Lucy Maud Montgomeryyn ensimmäisen kerran ollessani 10-vuotias. Sain ystävältäni lahjaksi *Sateenkaarinoitko*-teoksen, joka on osa Anna-sarjaa. Tutustuin myös Runotyttöön, jonka koin ihanaksi sielunsisarekseni. Ihastuin Montgomeryn kirjoihin oitis, ja siitä asti olenkin lukenut kirjailijan teoksia säännöllisesti myös aikuisella iällä. Ollessani yläkouluikäinen tutkiskelin kotikaupunkini kirjastossa englanninkielisten lastenkirjojen hyllyä, ja sieltä löysin *Anne of Green Gables* -kirjan. Muistan hämmentyneeni kovasti, kun huomasin päähenkilön nimen olevan erilainen suomen- ja englanninkielisissä versioissa. Englanninkielisessä alkuperäisteoksessa päähenkilön nimi oli Anne, ja suomenkielisessä käännöksessä nimi oli Anna. Pohdin, miksi päähenkilön nimi on käännetty, sillä minusta Anne kuulosti aivan yhtä luontevalta kuin Annakin. Oikeastaan löysin graduni aiheen siis jo kauan sitten ollessani pikkutyttö.

Paljon myöhemmin asia palasi mieleeni, kun luin erästä Montgomeryn toista teosta, *Vanhan kartanon Patia*, joka on suomennettu vasta vuonna 2009 (kustantanut Minerva, suomentanut Sisko Ylimartimo). Ryhdyin uudestaan ihmettelemään Annan nimen muuttumista, ja *Patia* lukiessani ryhdyin mielessäni pohdiskelemaan ja vertailemaan vanhoja ja uusia suomennoksia: nimistön kääntämistavoissa on selkeitä eroja, kun vertaillaan eri aikoina ja eri henkilöiden tekemiä käännöksiä.

Olen myös pohtinut paljon klassisten tyttökirjojen merkitystä itselleni ja myös muille tyttölukijoille. Lapsena luin Montgomeryn *Anna*- ja *Runotyttö*-kirjoja, koska koin saavani niistä jotain erityistä. Aikuisella iällä olen paljon miettinyt, miten tärkeitä Annat ja Runotytöt olivat tyttöidentiteettini kehitykselle.

Montgomeryn merkitys kirjallisuudelle ja tyttöydelle onkin kiistämättömän suuri. Hänen teoksistaan otetaan jatkuvasti uusia painoksia. Annasta kertovaan kirjasarjaan perustuen on tehty myös useampia televisiosarjoja ja elokuvia. Kirjat ovat yhä sata vuotta myöhemminkin suosittuja klassikoita. Annat ja Runotytöt ovatkin tunnetuimpia tyttökirjaklassikoita.

Suomessa on myös julkaistu teos nimeltä *Uuden kuun ja Vihervaaran tytöt*, joka on kokoelma eri-ikäisten suomalaisten naisten ja tyttöjen kertomuksia siitä, miten Montgomeryn teokset ovat vaikuttaneet heidän elämäänsä. Annat ja Runotytöt ovat olleet tärkeitä teoksia naisille ja tytöille jo monessa polvessa, ja usein ne tuntuvatkin olevan sellaisia kirjoja, jotka muistetaan ja jotka jotenkin tuntuvat olleen erityisen vaikuttavia. Seuraavassa lainaus *Uuden kuun ja Vihervaaran tytöistä*, jossa Annarilla Ahtola kertoo kokemuksistaan:

-- Annan tarina on osa minun tarinaani. Anna on kulkenut mukanaani työstä asti, ja tulee kulkemaan loppuikäni. Varmasti olen jollain tavalla samastunut Annaan, varsinkin siihen nuoruusvuosien kunnianhimoiseen opiskelijaneitoon; toisaalta merkityksellistä on ollut se, että Annan tarina yhdistää meitä perheemme naisia. Se on meille samanlaista yhteistä kokemuspohjaa kuin sienimetsä, mökkeily, jääkiekkoharrastus tai leivontahetket joissain perheissä. *Anna*-kirjoihin voi aina palata turvallisesti mielin, mutta aina niistä löytää jotain uutta tai unohtunutta. -- (Ahtola 2005: 293)

Anna-tarinat nimistöineen valikoituivatkin sitten lopulta graduni aiheeksi, koska Montgomeryn merkitys on niin suuri, sekä kirjallisuudelle että minulle itselleni. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin kartoittaa kanadalaisen Montgomeryn Anna-kirjojen nimimaailmaa alkukielistä ja käännöskirjaa vertaillen.

Tärkeimmät tutkimuskysymykseni ovat seuraavanlaiset:

- Miten erisnimiä voidaan kääntää? Millaisiin ryhmiin käännetty nimet voidaan jakaa?
- Millaisin perustein valitaan jokin tietty käännösstrategia?
- Onko alkuperäisen ja uudistetun käännöksen välillä eroja, ja millaisia erot ovat? Mistä erot voivat johtua?

Uuden kuun ja Vihervaaran tytöissä on tekstiksi purettuna eräs kahden Montgomeryn teosten ystävän keskustelu, jossa tutkimuskysymykseni tiivistyvät hyvin:

-- K: Kielestä sen verran, että kun luin niitä englanniksi, niin eihän ne tuntu neet miltään. Paikkojen nimet oli tosi latteita, kun ei niitä ymmärtänyt kuten omalla äidinkielellään. Siinä on semmoinen tunne-ero suomen ja englannin välillä.

T: 1920-luvun käännöksessä on myös vähän vieraannuttavia kohtia. Tässä on käännetty niitä Emilian kirjeitä isälle, vähän sellaista rempseää 20-luvun suomalaista puhekieltä ja sitten on keksitty, minkälaisia kirjoitusvirheitä siihen voisi laittaa, kun se ei osannut vielä ihan hyvin kirjoittaa. Se on aika kökköä lukea vuonna 2004. Jotain sanaa en ymmärtänyt. Voitko tarkistaa, mikä on jusu, olis tosi kiva tietää.

K: [Tarkistaa kohdan uudemmassa käännöksestä] Sisu! (naurua)

T: On siinä aika iso ero. Se on hauskaa historian kerrostumaa, mutta vaikea voi olla ymmärtää. -- (Lindqvist & Uusihakala 2005: 185)

Pääaineistoni muodostaa *Anne of Green Gables* vuodelta 1908, ensimmäinen Anna-kirja, sekä siitä Hilja Vesalan tekemä käännös *Annan nuoruusvuodet* vuodelta 1920. Annan suomennos on hieman lyhentäen tehty. Viidennessä luvussa otan mukaan myös vertailuaineistoa. Vertailuaineistoni muodostaa *Annan nuoruusvuosien* uudistettu ja tarkistettu suomennos vuodelta 1961.

Tutkimukseni teoreettisen taustan muodostavat käännöstutkimus ja nimistöntutkimus.

Koska tutkimukseni käsittelee nimenomaan käännettyä nimistöä, on aiheellista tutustua myös käänntieteeseen. Luonnollisesti nimistöntutkimus, erityisesti käänntieteen nimistöntutkimus, on tällaiselle tutkimukselle tärkeä pohja. Tärkeimpiä lähteitäni ovat käänntieteen puolelta Susan Bassnettin *Teoksesta toiseen* sekä Theo Hermansin artikkeli *On Translating Proper Names With Reference to De Witte And Max Havelaar* artikkelikokoelmassa *Modern Dutch Studies*. Nimistöntutkimuksen puolelta tärkeimmän lähdepohjani muodostavat Yvonne Bertillsin *Beyond Identification* sekä Terhi Ainialan, Minna Saarelman ja Paula Sjöblomin teos *Nimistöntutkimuksen perusteet*.

Montgomeryn elämäntarinaa ja tuotantoon tutustuminen on ollut myös tutkimukseni kannalta tärkeää teosten syvemmän ymmärtämisen kannalta. Siksi tärkeä lähteeni on ollut myös Sisko Ylimartimon kirjoittama teos *Anna ja muut ystävämmä – L.M. Montgomeryn elämä ja sankarittaret*.

Tutkin nimistöä keräämällä teosten nimet sekä suomen- että englanninkielisistä teoksista. Kokoan nimet listoiksi, joissa on rinnakkain englannin- ja suomenkielinen nimi. Näiden listojen avulla vertailen nimien muuttumista käänntprosessissa. Tutkimukseni lopussa on luettelo Annasta kertovista kirjoista ja novelleista julkaisuvuosiin, suomentajineen ja suomentamivuosiin (Liite 1), sekä listaamani nimet lajiteltuina kategorioihin (Liite 2).

Tutkimuksessani puhun kirjojen henkilöistä ja paikoista pääasiassa käännettyillä nimillä, sillä ne ovat itselleni tutumpia. Aineistoni muodostaviin teoksiin viitataan lyhyesti nimillä Anna (*Annan nuoruusvuodet*) sekä Anne (*Anne of Green Gables*). *Annan nuoruusvuosien* uudistetusta käänntöksistä puhun nimellä uudistettu Anna.

Aloitin tutkimukseni selvittämällä hieman aineistoni taustoja. Kerron Lucy Maud Montgomerystä sekä hänen tuotannostaan. Valotan myös Anna-kirjojen aika- ja paikkakontekstia, sillä sen tunteminen on tärkeää kirjojen tutkimisen kannalta. Lisäksi kerron myös tiivistetysti Anna-kirjojen nimimaailman tärkeimmät pääpiirteet sekä oleellisimpia seikkoja suomenkielisistä käänntöksistä tekijöineen.

Kolmannessa luvussa keskityn tutkimukseni teoreettiseen taustaan, jonka muodostavat käännttutkimus ja nimistöntutkimus. Kerron tärkeimpiä asioita kääntämisestä ja kääntäjän työstä sekä asioista, jotka vaikuttavat tekstien kääntämiseen. Lisäksi tarkastelen myös kirjallisuusunimistön tutkimista ja kääntämisestä.

Kahdessa seuraavassa luvussa ryhdyn analysoimaan pääaineistoani; ensin käsitteelen neljään pääryhmään soveltuvat esimerkit, sen jälkeen tutkin niihin soveltumattomia nimiä sekä erityisen kiinnostavia esimerkkejä. Poimin aineistosta sellaisia esimerkkejä, jotka kuvaavat hyvin nimien kääntämistapoja. Pohdin kääntäjän tekemiä ratkaisuja ja niiden merkitystä teks-

tille ja tarinalle.

Vertailuaineistoni otan mukaan tutkimukseen kuudennessa luvussani, jossa tarkastelen Annan *nuoruusvuosien* uudistettua käännöstä. Vertailen tekstejä keskenään, ja pohdin ajan ja kääntäjän merkitystä kääntämiselle. Tutkin, millä tavoin kääntämisajankohta vaikuttaa nimien kääntämistapoihin.

Päätän tutkimukseni seitsemännessä luvussa, jossa kokoan yhteenvetoa tämän tutkimukseni tuloksista ja merkityksestä. Pohdin myös hieman tutkimukseni jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 TAUSTATIETOA AINEISTOSTA

2.1 Lucy Maud Montgomery ja hänen tuotantonsa

Lucy Maud Montgomery syntyi 30. marraskuuta 1874 Cliftonissa, Prinssi Edvardin saarella Kanadassa. Hänen äitinsä kuoli Lucy Maudin ollessa vain kaksivuotias, ja tyttöä alkoivat kasvattaa hänen isovanhempansa. Isä muutti mantereelle ja avioitui uudestaan. Lucy Maud eli nuoruutensa ja kävi koulunsa Cavendishissa Prinssi Edvardin saarella. Lucy Maud julkaisi ensimmäisen runonsa ollessaan vain 16-vuotias. Hän valmistui Charlottetownissa opettajattareksi, kuten tuon ajan tytöillä usein oli tapana, jos heidän oli tarkoitus ansaita oma elantonsa.

Lucy Maud työskentelikin paljon opettajattarena, mutta myös toimittajana. Hän asui suuren osan elämästään mantereella, mutta tapasi tulevan aviomiehensä Ewan MacDonaldin asuessaan Cavendishissa isovanhempiansa apuna. Hän ei kuitenkaan asunut naimisiinmenonsa jälkeen saarella.

Anna-kirjat eivät suinkaan olleet voittoisia alusta asti, sillä ensimmäisen teoksen käsikirjoitus hylättiin useita kertoja ennen hyväksymistä. Lopulta kuitenkin Montgomery löysi kirjalleen kustantajan. Ilmestyttyään kirja olikin oitis menestys, ja sille haluttiin myös jatko-osia (Ylimartimo 2008: 13).

Lucy Maudin elämä ei ollut helppoa, sillä kolmesta lapsesta yksi syntyi kuolleena. Lisäksi aviomies Ewan sairasti vakavaa masennusta, joka varjosti perheen elämää. Montgomery joutui myös useaan otteeseen taistelemaan oikeuksistaan kirjojensa jatkopainoksiin ensimmäisen kustantajansa Page & Co:n kanssa. Montgomery sairasteli eläessään melko paljon, sekä fyysisesti että henkisesti. Hän kuoli 24.4.1942, ja hänet haudattiin Prinssi Edvardin saarelle Cavendishiin. Samana päivänä kun kirjailija kuoli, hänen viimeinen käsikirjoituksensa *The Blythes Are Quoted* toimitettiin kustantajalle. Vasta vuonna 2008 kerrottiin julkisuuteen, että Montgomery teki itsemurhan lääkkeiden yliannostuksella. (Rollins Epperly 2009: 9-13; Ylimartimo 2008: 239–244, HS 2008.)

Montgomery oli hyvin tuottoisa kirjailija, sillä 67-vuotisen elämänsä aikana hän ehti kirjoittaa kaikkiaan 21 romaania ja 2 novellikokoelmaa. Suuri osa hänen teoksistaan on erityisesti nuorille suunnattuja kirjoja, mutta joukkoon mahtuu myös muutamia aikuisille suunnattuja teoksia. Lisäksi hänen kuolemansa jälkeen on julkaistu useita novellikokoelmia, jotka koostuvat Montgomeryn lehtiin kirjoittamista novelleista. Montgomeryn tunnetuimmat sarjat lienevät Anna-sarja (engl. Anne) sekä Runotyttö-sarja (engl. Emily).

Anna-sarja kertoo pienestä punatukkaisesta orpotytöstä, joka pääsee asumaan iäkkään Marilla-neidin ja hänen veljensä Matthewin luokse Avonlea-nimiseen kylään Prinssi Edwar-
din saarelle. Sarjassa on yhteensä kahdeksan osaa, ja sarja seuraa ensin Annan nuoruutta ja
tyttöaikoja, ja sittemmin kirjat kertovat Annan perhe-elämästä ja lapsista. Ensimmäinen Anna-
kirja ilmestyi vuonna 1908. Ensimmäiset kuusi Anna-kirjaa ilmestyivät muutamien vuosien
väliajoin; kuudes teos *Rilla of Ingleside* ilmestyi vuonna 1921. Montgomery oli ajatellut lo-
pettaa sarjan tähän, mutta kustantajan pyynnöstä kirjoitti vielä kaksi osaa lisää vuosina 1936
ja 1939. Anna-sarjaan liittyy löyhästi myös novellikokoelma *The Blythes Are Quoted*.

Montgomeryn toinen tunnettu sarja on Runotyttö-sarja, jossa on kolme osaa. Kirjat
kertovat Emilia-nimisestä työstä, joka Annan tavoin on orpo. Emilia muuttaa asumaan kah-
den vanhapiikatäitinsä luokse, ja kirjat kertovat tytön elämästä lapsuudesta nuoruuteen ja var-
haiseen aikuisuuteen saakka. Näiden kahden sarjan lisäksi Montgomery julkaisi muita kirjoja
ja novellikokoelmia, sekä myös omia päiväkirjojaan ja muita omaelämäkerrallisia teoksia.

Montgomeryn oman elämän vaikutukset näkyvät hänen kirjoittamissaan kirjoissa.
Paitsi hänelle tutut paikat Saarella, kirjoissa näkyy myös Montgomeryn oma elämänkohtalo.
Hän oli itse puoliksi orpo, ja isovanhemmat kasvattivat hänet. Orpous ja kasvattitytön elämä
ovat toistuvia teemoja hänen kirjoissaan: monet päähenkilöistä ovat orpoja ja jonkun muun
kuin vanhempiensa kasvattamia. Vanhempien kaipuu on keskeinen teema sekä Annojen että
Runotyttöjen alkuosissa, joissa päähenkilöt ovat vasta lapsia ja ikävöivät omia vanhempiaan.

Kiinnostavaa teoksissa on myös ajalleen moderni kasvatuskäsitys, joka on todennäköi-
sesti peräisin Montgomeryltä itseltään. Vaikka teosten kirjoitusaikana oli normaalia joskus
napsauttaa tottelematonta koululaista sormille, Montgomeryn päähenkilöt eivät sellaista tee,
vaan uskovat erilaiseen kasvatustapaan, jossa lasta ei rangaista fyysisesti.

Todellisia oman elämänsä henkilöitä Montgomery ei suoraan käyttänyt kirjoissaan to-
dennäköisesti kuin yhden ainoan kerran, jolloin hän sijoitti Runotyttö-kirjoihin epämiellyttä-
vän opettajan neiti Brownellin. Tällä henkilöllä oli todellinen vastineensa eräässä Montgome-
ryn omassa opettajassa. (Ylimartimo 2008: 41, 73)

Myös Annan tarinalla on kuitenkin tavallaan todellinen lähtökohtansa. Montgomery
oli lukenut lehdestä tapauksesta, jossa eräs pariskunta odotti kasvattipoikaa itselleen. Kun he
menivät asemalle hakemaan poikaa, siellä olikin erehdyksessä tyttö heitä varten. Asian selvit-
telyn jälkeen he kuitenkin päätyivät pitämään tytön itsellään. Montgomery käytti tätä tarinaa
Annan saapumisessa Vihervaaraan Cuthbertien luokse (Ylimartimo 2008: 16–17). Seuraavas-
sa kerron hieman tarkemmin siitä, millaiseen maailmaan Annan tarina sijoittuu.

2.2 Annan maailma

Annan tarinan ja sitä kautta myös kirjojen nimistön ymmärtämiseksi on tärkeää tietää, millaiseen aika- ja paikkakontekstiin tarinat sijoittuvat. Montgomery kirjoitti teokset tapahtumaan omana elinaikanaan 1900-luvun alkupuolella, jolloin tarinat edustivat lukijoilleen tuttua maailmaa. Kirjoja käännettiin pitkän ajan kuluessa, jolloin teoksista onkin tullut tarinoita menneestä: kirjat tapahtuvat kaukana nykyajasta. Lisäksi suomalaisille lukijoille tapahtumapaikat ovat olleet vieraita sekä vuosisadan alkupuolella että jossain määrin edelleenkin.

Montgomeryn teokset, ja siten myös Anna-sarja, sijoittuvat useimmiten Prinssi Edvardin saarelle (engl. Prince Edward Island), joka on yksi Kanadan provinseista. Saari sijaitsee Kanadan itärannikolla, eikä se ole kovin kookas. Siellä on nykypäivänä noin 150 000 asukasta. Saaren pääkaupunki on Charlottetown, ja siellä sijaitsee myös saaren yliopisto. Saaren väestöllä on pitkälti juurensa siirtolaisissa, jotka tulivat pääasiassa Brittein saarilta. Siten Saaren nimistöön on paljon vaikuttanut siirtolaisten koti-ikävä – monet paikat on nimetty siirtolaisten alkuperäisten kotipaikkojen ja kaupunkien mukaan. (About Prince Edward Island: 2012.)

Saaren pääasiallisia elinkeinoja olivat Anna-kirjojen tapahtumisaikaan maanviljely sekä kalastus, eivätkä elinkeinot ole tähän päivään mennessä muuttuneet kovinkaan paljon. Nykyään tärkeä elinkeino on myös turismi, johon myös Montgomeryn teokset ovat suuresti vaikuttaneet – Saarella käy paljon Anna-turisteja katsomassa tyttökirjasankarittaren kotimaisemaa.

Montgomery itse oli kotoisin Prinssi Edvardin saarelta, ja teoksista voikin selvästi havaita tapahtumaympäristön olevan kirjailijalle todella tuttu, sillä teoksissa kuvaillaan saarta ja sen luontoa runsaasti ja yksityiskohtaisesti. Esimerkiksi Anna-kirjoissa todetaan useasti, kuinka saaren maantiet ovat erikoisen punasävyistä hiekkaa: ”Mutta nämä punaiset maantietpä ovat lystikkäitä! Kun me nousimme junaan Charlotte Town’issa ja punaiset tiet alkoivat kiittää ohi, kysyin rouva Spenceriltä, mikä ne teki punaisiksi, ja hän sanoi, ettei hän tiennyt sitä ja että minun pitäisi Herran nimessä säästää häntä enemmän kysymyksiltä...” (Anna: 23). Runotyttö-kirjoissa taas puhutaan usein siitä, kuinka saarella on meren läheisyyden vuoksi kovin tuulista ja kylmää, eivätkä monet kasvit pysty elämään siellä lainkaan.

Montgomeryn kirjat tapahtuvat siis todellisessa paikassa Prinssi Edvardin saarella. Myös monet Saaren kaupungit mainitaan todellisilla nimillään. Esimerkiksi Charlottetown, saaren suurin kaupunki, mainitaan kirjoissa monesti. Muutenkin kirjoissa esitetyn saaren kartta on melko lailla samanlainen kuin todellisuudessa. Montgomery rakensi kirjojen tapahtuma-

paikat siis todelliselle pohjalle, mutta usein hän myös loi kirjojaan varten paljon kuvitteellisia paikkoja. Kirjailijalla oli tapana poimia saarelta jokin todellinen itselleen tuttu paikka tai kaupunki ja nimetä se uudestaan. Montgomery-tutkijat ovat kuitenkin pystyneet hahmottamaan, mitä kaupunkeja kirjailija käytti kuvitteellisten kaupunkiensä esikuvina. Annan tarinan tärkeä tapahtumapaikka on kuvitteellinen *Avonlea*, jonka on todettu kovasti muistuttavan kirjailijan omaa kotipaikkaa Cavendishia. Samoin kuvitteellinen *Carmody* on todennäköisesti rakennettu todellisen Stanley-nimisen paikan pohjalle. Myös Annan kotipaikka *Vihervaara* on todelliseen Prinssi Edvardin saarella sijaitsevaan maatalaan perustuva Montgomeryn luomus. (Ylimartimo 2008: 41–44.)

Ajallisesti kirjat sijoittuvat Montgomeryn omaan elinaikaan, 1800-luvun lopusta toisen maailmansodan aikaan. Kirjoissa ei tarkkoja vuosilukuja mainita, mutta Montgomeryn tutkijat ovat päätelleet kirjojen mahdollisia tapahtumisajankohtia monien tapahtumien avulla: laskelmien mukaan Anna olisi syntynyt 1860-luvulla (Ylimartimo 2008: 23). Luonnollisesti kirjailija on myös käyttänyt paljon kirjailijan vapautta. Siksi Annan syntymälle on mahdotonta määrittää tarkkaa aikaa, sillä toisinaan kirjojen tapahtumat eivät täsmää todellisen historian kanssa. Joka tapauksessa Anna on elänyt samoihin aikoihin kuin luojansa.

Monet todellisen historian tapahtumat ovat merkittävässä rooleissa Anna-kirjoissa. Montgomery on sijoittanut kirjoihinsa mainintoja muun muassa suuresta sodasta, eli ensimmäisestä maailmansodasta. Sota onkin tärkeässä roolissa erityisesti teoksessa *Kotikunnaan Rilla*, jossa miehet ja pojat joutuvat lähtemään sotaan puolustaakseen emämaataan Britanniaa – noihin aikoihin Kanada kuului vielä Britannian vallan alle. (Ahola 2005: 188)

2.3 Teosten nimimaisema

Lucy Maud Montgomeryn teoksille on tyypillistä, että niiden nimimaisema on erittäin rikas ja monimuotoinen – nimiä on paljon ja ne ovat hyvin erityyppisiä. Tässä kappaleessa selvitänkin hieman, millaista nimistöä Anna-kirjoista löytyy.

Paikannimistöön kuuluu sekä todellisia reaali maailman paikannimiä että fiktiivisiä paikannimiä. Kuten edellä olen maininnut, kirjat tapahtuvat todellisella *Prinssi Edvardin saarella*, ja monia muitakin todellisia paikkoja Montgomery on sijoittanut teoksiinsa. Kirjoissa mainitaan monia reaali maailman paikkoja, valtioita sekä kaupunkeja (mm. *Charlottetown*, *Ottawa*, *Nova Scotia*). Suurin osa paikannimistä onkin todellisen maailman todellisia paikkoja.

Tärkeää paikannimistössä on kuitenkin myös keksitty paikannimistö. Usein Anna sekä muut päähenkilöt asuvat kuvitteellisissa kaupungeissa ja maalaiskylissä, joille kirjailija on luonut fiktiiviset nimet (*Avonlea, Shrewsbury, Carmody*). Usein siis kirjan henkilöiden kotipaikat ja kirjojen kannalta tärkeät paikat ovat kuvitteellisia, mutta etäisemmät ja harvemmin esiintyvät paikat ovat todellisia, todellisilla nimillään. Tämä onkin hyvin tyypillistä kaunokirjallisissa teoksissa. (Ainiala ym. 2008: 334; Ylimartimo 2008: 42.)

Luonnollisesti Anna-kirjojen nimistöstä tärkeän osan muodostaa henkilönnimistö. Montgomeryn kirjoille on tyypillistä, että niissä mainitaan todella paljon henkilöitä, myös sellaisia, joilla ei ole varsinaisesti tärkeää roolia tarinan kannalta. Kuten todellisessakin elämässä, kirjan henkilöillä on sukulaisia ja tuttavita, kaupungissa asuu paljon ihmisiä, on naapureita ja koulutovereita, kauppiaita ja postimiehiä. Seuraavassa katkelmassa Anna kertoo Marillalle ensimmäisestä koulupäivästään:

”Tänään meillä oli lukemista ja maantietoa ja Kanadan historiaa ja lausuntoa. Herra Phillips sanoi, että minun oikeinkirjoitukseni oli hirveätä, ja hän nosti kivitaulun ylös, niin että kaikki voivat sen nähdä – reuna täynnä pukeja... Häpesin niin, Marilla, se ei ollut kiltisti tehty sitä kohtaan, joka oli siellä ensi kertaa... Ruby Gillis antoi minulle omenan, ja Sophie Sloane lainasi minulle sievän heleänpunaisen kortin, jossa oli kirjoitus: 'Saanko saattaa teitä kotiin?' Hän saa sen takaisin huomenna. Ja Tillie Boulter antoi minun lainata helmisormustaan koko iltapäiväksi. Saanko ottaa muutamia vahahelmiä vintinsäiliössä olevasta vanhasta neulatyynystä tehdäkseeni niistä sormuksen? Ja oi Marilla – Jane Andrews sanoi minulle, että Minnie Mac Pherson sanoi hänelle, että hän kuuli Prissy Andrewsinkin sanovan Sarah Gillis'ille, että minulla oli hyvin kaunis nenä...”-- (Anna, 143.)

Katkelmassa Anna mainitsee paljon uusia ystäviään koulusta. Kaikki näistä henkilöistä eivät suinkaan näyttele tärkeää roolia kirjoissa, vaan ovat taustalla liikkuvia, tarinaa täydentäviä hahmoja. Tämä katkelma on hyvin tyypillinen Anna-kirjoille: siinä mainitaan runsaasti henkilöitä, jotka mainitaan nimeltä, usein aivan ohimennen.

Kuten edellisestä katkelmastakin voi todeta, useimmiten Anna-kirjojen henkilönnimet ovat nimiä, jotka voisivat esiintyä reaali maailmassakin (*Anna, Matthew, Rachel*). Hahmot ovat kuitenkin kuvitteellisia ja siten myös nimet ovat fiktiivisiä. Toisinaan kirjoissa kuitenkin mainitaan nimeltä, yleensä ohimennen, myös todellisen maailman historiallisia henkilöitä (*Tennyson, lordi Byron*).

Erittäin tärkeä erityispiirre Montgomeryn teosten nimimaailmassa on se, että niissä päähenkilöillä on tapana nimetä elinympäristönsä paikkoja. Kirjoissa on siis ikään kuin useita päällekkäisiä nimimaailmoja. Pohjimmaisena ovat todellisen maailman nimet, seuraavana kir-

jailijan kehittämä fiktiivinen nimimaailma ja kolmantena lisäksi on vielä ylinnä päähenkilön oma, yksityinen, kehitetty nimimaailma. Anna on hyvin tunteellinen hahmo, ja tahtoo, että kauniilla paikoilla on myös kaunis nimi. Siksi hän nimeää kotiympäristönsä paikkoja itse, mielestään kauniimmilla nimillä. Siten monia kirjojen paikkoja ei kuvata yleisnimillä (metsä, lampi), vaan kirjan päähenkilön itse kehittämällä nimillä. Tämä toistuu todellisessakin elämässä: ihmisellä on tarve nimetä elinympäristönsä paikkoja, ja vaikka paikalla olisi jo virallinen tai yleisesti käytössä oleva nimi, paikkoja nimetään silti uudelleen erilaisista syistä (Mielikäinen 2005: 50-51). Anna nimeää paikkoja, koska hän mielellään hieman romantisoi asioita.

Tie, jota Anna ja Diana kulkivat kouluun, oli todellakin kaunis. Ei edes mielikuvituksessaan Anna voinut luoda mitään kauniimpaa, ja silloin voi käsitellä!... Isoa maantietä kulkeminen olisi ollut ylen epäromanttista, mutta käydä pitkin Rakastavaisten polkua ja ohi ”Kuiski, kuiski paju!”n tai Orvokkien laakson tai Koivukäytävän oli kai romanttista jos mikään. (Anna: 139-140)

Tunteellisena hahmona Anna kulkee kouluun mieluummin *Rakastavaisten polkua* kuin jotakin tavallista, nimetöntä polkua. *Kuiski, kuiski paju!* on pieni lampi, *Orvokkien laakso* on paikka, jossa kasvaa paljon orvokkeja. Koivukäytävä on tie, jota reunustavat koivut. Anna saa jonkinlaista sielunravintoa tällaisista kauniista paikoista, ja siksi tällaiset paikat ovat hänelle tärkeitä. Siksi hän nimeää niitä.

Anna on myös nimennyt kotinsa lähellä olevan metsän *Kummitusmetsäksi*, sillä se on hänen mielestään kovin pelottava paikka. Vihervaaran lähellä oleva, Barryn perheen mailla lammikko on taas saanut nimen *Tumma päilyvä aallokko*, sillä Annan mielestä lampi on niin kaunis että ansaitsee kauniimman nimen kuin *Barryn lammikko*, jolla nimellä lampea yleensä kutsutaan.

Paikkojen lisäksi Anna nimeää myös muita asioita. Vihervaaraan saapuessaan hän näkee kauniin kukkasen talon ikkunalaudalla, ja antaa sille nimen *Silmienilo*, englanniksi *Bonny*, joka tarkoittaa kaunista. Kirjan tapahtumia edeltävänä aikana, orpokodissa asuessaan hän nimesi kaapinovesta kuvastuvan tytön *Katie Mauriceksi*. Hän kuvitteli, että kaapissa asui tyttö, joka oli hänen ystävänsä. Kysymyksessä oli tietenkin vain Annan oma peilikuva. Asuessaan erään rouva Hammondin luona yksinäinen tyttö löysi ystävänsä, joka oli todellisuudessa joenrannassa kuuluva kaiku. Anna antoi kaiulle nimen *Violetta* ja piti tätä ystävänsä. Seuraavassa Anna pohdiskelee näitä mielikuvitusystäviään: ”-- Mutta en silti koskaan unohda Katie Maurice ja Violettaa. He loukkaantuisivat kovin, jos tekisin niin, ja minä en tahdo loukata kenenkään tunteita, olipa sitten kysymyksessä vaikka vain pieni lasioven tyttö tai pieni kaikutyttö. --

” (Anna: 83)

Lisäksi Anna-kirjojen nimimaailmaan kuuluu erinäinen joukko monenlaisia muitakin nimiä, aivan kuten todellisessa maailmassakin. Kirjat tapahtuvat todellisuuden kaltaisessa maailmassa, jossa luetaan sanomalehtiä, runoja ja kirjoja, nimetään lemmikkieläimiä, lauletaan lauluja (*Far Above the Gentle Daisies/Yli niityn kukkasarjain*), annetaan lempinimiä ystäville (*Prissy*) ja toisinaan myös haukutaan toisia ihmisiä ikävillä nimittelyillä ja käydään yhdistysten kokouksissa (*Church Aid Society/Kirkollinen avustusyhdistys*).

Kuten edellä mainitsemani esimerkit todistavat, Anna-kirjoissa esiintyy hyvin paljon erityyppisiä nimiä, ja nimimaisema on hyvin monimuotoinen. Erityistä on lisäksi teosten monikerroksinen nimimaailma, joka on hyvin kiinnostava piirre Anna-kirjoissa. Siksi teosten nimestön tutkiminen on kiintoisa ja merkittävä tutkimuskohde.

2.4 Anna Suomessa

Annan nuoruusvuodet ilmestyi suomeksi Hilja Vesalan kääntämänä vuonna 1920. Myös Annan jatko-osat suomennettiin, ja sarjasta tuli myös Suomessa hyvin suosittu. Kirjoja on kuitenkin kääntänyt useampi eri henkilö. Hilja Vesala on kääntänyt kaksi ensimmäistä osaa, mutta muut henkilöt ovat kääntäneet loput osat (ks. liite 1).

Annan nuoruusvuosien alkuperäinen käännös on tarkistettu ja uudistettu vuonna 1961, mutta missään ei mainita, kuka käännöksen on tarkistanut. Käännöksen uudistamiselle oli kuitenkin tarvetta, sillä alkuperäisestä käännöksestä oli jo 40 vuotta, joten kieli oli tällä välin ehtinyt jo muuttua. Uudistetusta käännöksestä puhun enemmän luvussa 6.

Suomalaisten kannalta kiinnostavaa on se, että Montgomery myös mainitsee päiväkirjoissaan, kuinka häntä on käynyt haastattelemassa suomalainen nuori opiskelijatyttö. Kyseessä oli Eva-Lis Wuorio, joka kirjoitti Sirkka-lastenlehden nimimerkillä *Nameless*. Seuraavassa katkelmia tästä haastattelusta:

--Niinpä aukaisin mustan vihkoni, kiersin mustekynäni auki ja tein parhaalla reporteritavallani tärkeimmän kysymyksen: ”Tiedätkö, Mrs. MacDonald, mitään Suomesta?”

Hän pahoitteli: ”Valitettavasti en mitään. Tietenkin koulussa luin maantiedettä ja näen mielikuvituksessani kartalla Suomen, mutta siinä kaikki.”--

--Kun kerroin hänen kirjojensa menestyksestä Suomessa, oli hän kovin hämmästynyt. Hän oli luullut siellä olevan vain muutamia lukijoita. Hänen ensimmäisten kirjojensa kustantajat olivat olleet epämiellyttäviä, ja hän ei edes tiennyt, että hänen kirjojaan oli käännetty suomeksi. Hän kertoi saa-

vansa paljon kirjeitä kaikkialta maailmasta, Suomestakin --

--Kun pitkän jutteluhetken jälkeen nousin lähteäkseni, kysyin, haluaisiko hän lähettää terveisiä Sirkkaan.

”Kertokaa rakkaat terveiseni kaikille Suomen tytöille”, hän pyysi, ”ja kertokaa myös, että minä olen kovin iloinen, että minun kirjani ovat viehättäneet heitä.” (Wuorio 1937: 4-5,10)

Montgomeryn kirjat olivat siis suosittuja suomalaisten tyttöjen keskuudessa jo 1900-luvun alkupuolella. Kirjat eivät kuitenkaan ajan saatossa ole jääneet unholaan, vaan niitä on tasaisesti luettu ja niistä on otettu uusia painoksia: *Annan nuoruusvuosista* otettiin 23. painos vuonna 2006.

Montgomeryn kirjat ovat myös kokeneet eräänlaisen vahvemman uuden tulemisen 2000-luvulla, sekä maailmalla että Suomessa. Annoista käännettiin suomeksi alun perin vain kuusi osaa, ja alkuaan 1930-luvulla ilmestynyttä teosta suomennettiin vuonna 2002 nimillä *Anna opettajana* ja *Annan perhe*. Myös novellikokoelma *The Blythes Are Quoted* ilmestyi vasta 2000-luvulla, sekä englanniksi (2009) että suomeksi (2010).

Annan nuoruusvuosista on otettu siis jo yli kaksikymmentä painosta. Siten kirjat ovat edelleen suosittuja, ja löytävät aina uusia lukijoita. Huolimatta siitä, että teokset ovat jo satavuotiaita, niissä on edelleen sellaista viehätystä, joka vetää puoleensa uusia lukijoita.

3 KÄÄNTÄMISESTÄ JA KIRJALLISUUSNIMISTÖN TUTKIMUKSESTA

3.1 Yleistä kääntämisestä

Kääntäjä on henkilö, joka kääntää tekstiä kielestä toiseen. Yleensä kääntäminen tapahtuu vieraasta kielestä kääntäjän äidinkieleen, mutta joskus myös päinvastoin (Vehmas-Lehto 2002: 12). Yksinkertaisimmillaan voi ajatella, että kääntäjä lukee tekstin ja sanoo sitten saman asian tulokielellä. Asia ei kuitenkaan käytännössä ole näin yksinkertainen, sillä kääntäjän tehtävänä on pyrkiä välittämään tekstin sisältö lukijoille mahdollisimman uskollisena alkutekstille, mutta toisaalta myös mahdollisimman luontevana ja oikeakielisenä kohdekielen suhteen, siten että käänöksessä käytetty kieli on sellaista, mitä käänöksen lukijakin itse mieluiten käyttäisi. Asia on siis ilmaistu jo lähtökielellä, mutta kääntäjä pyrkii saattamaan tekstin ymmärrettäväksi myös tulokielellä, ja nimenomaan luontevana tekstinä. Kääntäminen ei olekaan vain mekaanista sanasta toiseen siirtymistä, vaan luovaa tekstin kirjoittamista. Kun lukija lukee käännettyä tekstiä, tekstin tekijänä ei olekaan vain kirjailija, vaan myös kääntäjä, joka on myös jättänyt oman jälkensä käsiteltävään tekstiin. (Vehmas-Lehto 2002: 12, 116; Immonen 2011: 108; Tiittula 2010, 253)

Susan Bassnett kuvailee tekstin kääntämistä yksinkertaisella kuviolla, josta ilmenee, mitä käänösprosessissa oikeastaan tapahtuu. Esittelen seuraavassa tämän kaavion ja avaen hieman sen merkityksiä.

Lähtökielen teksti →
 analyysi →
 siirto →
 muotoilu →
 kohdekielen käänös
 (Bassnett 1995: 34)

Kaaviossa ylinnä on *lähtökielen teksti*, eli se mistä lähdetään liikkeelle: jonkun henkilön kirjoittama tietynkielinen teksti. Seuraavana vuorossa on kääntäjän tekemä *analyysi*, jossa kääntäjä tutkii käännettävää tekstiä ja pohtii, millainen teksti on ja miten se tulisi kääntää. Seuraavassa vaiheessa tapahtuu varsinainen kääntäminen eli kääntäjä *siirtää* tekstin kohdekiellelle.

Käännös ei kuitenkaan ole oitis valmis, vaan se tarvitsee vielä *muotoilua*, eli kääntäjä pohtii vielä erilaisia ratkaisuja ja käännöstapoja ja muotoilee tekstin kohdekielelle sopivaksi, kohdekielen konventioita noudattaen. Lopussa on siis valmis *kohdekielinen käännös*. Kääntäminen on siis monimutkainen ja monivaiheinen prosessi, jossa lähtöteksti ikään kuin kulkee ja suodattuu kääntäjän ajatusten, maailmankuvan, mielipiteiden ja ymmärryksen läpi.

Kääntäjän merkitys tulokieliselle tekstille on siis kiistaton: käännetty teksti edustaa paitsi alkuperäisen kirjoittajansa, niin myös aina jollain tasolla kääntäjänsä maailmankuvaa ja asenteita. Käännökseen vaikuttaa myös se, miten kääntäjä on tekstin ymmärtänyt. Käännös riippuu siis pitkälti kääntäjistä. Lisäksi tulee muistaa, ettei tekstin lukija – tai edes kääntäjä – voi ikinä olla täysin varma siitä, mitä kirjailija on tekstillään ja valitsemillaan nimillä oikeastaan tarkoittanut. (Bertills 2003: 189, 208).

Tekstien kääntämisellä on pitkä historia, sillä tekstejä on käännetty jo ajanlaskun alussa kielestä toiseen. Kääntämisen merkitys kulttuurille ja kulttuurin kehittymiselle on tärkeä, sillä käännösten avulla erilaisia tekstejä on saatu laajan lukijakunnan tavoitettavaksi ja siten tietoa on myös saatu kulkemaan eteenpäin. Myös Suomessa vieraskielisten tekstien kääntäminen on vaikuttanut paljon sekä suomen kielen että kotimaisen kirjallisuuden kehitykseen. Varsinkin 1800-luvulla käännettiin paljon kirjallisuutta. Alun perin käännettiin asiatekstejä, esimerkiksi uskonnollisia ja tieteellisiä tekstejä, ja sittemmin myös kaunokirjallisuutta. Kirjallisuuden kääntämisellä ajateltiin olevan suuri merkitys, jotta kansa kehittyisi – käännöskirjallisuuden lukeminen kehittää lukijaansa ja avaa uusia näkymiä maailmaan. (Tiittula 2010: 254–256).

Luonnollisesti kääntäminen ja kääntämisen normittaminen on eri aikakausina ymmärretty eri tavoin. Maailman muuttuessa myös ajatukset siitä mitä kääntäminen on – ja mitä sen pitäisi olla – ovat muuttuneet. Kääntäminen on ajan kuluessa ammattimaistunut huomattavasti, ja siten myös käännösten laatu lienee kehittynyt. Käännöstiede ja kääntämisen tutkimus ovat kuitenkin suhteellisen uusia tutkimusaiheita, sillä käännöstieteellinen tutkimus ja kirjallisuus ovat yleistyneet lähinnä 1900-luvun puolivälin jälkeen. (Bassnett 1995: 57, 95)

Kääntämisen teorioiden ja käännöstutkimuksen tarkoituksena on oppia ymmärtämään, mitä kääntäminen on ja mitä käännettäessä oikeastaan tapahtuu. Merkityksellistä ei siis ole se, miten kääntämistä oikeastaan pitäisi tehdä ja normittaa (Bassnett 1995: 55). En tässä tutkimuksessani kuitenkaan ryhdy käsittelemään tarkasti kääntämisen erilaisia teorioita, sillä niitä on lukuisia eikä niiden tarkempi käsittely ole mielekästä tätä tutkimusta ajatellen.

Eräs merkityksellinen seikka käännöstutkimusta tehtäessä on käännettävyyden pohtiminen. Toisin sanoen: onko kääntäminen edes mahdollista? Kielten välillä on eroja, kulttuuri-

en välillä on eroja ja sanastojen välillä on eroja. Kapeasti ajateltuna sana vastaa sanaa eri kielissä, mutta laajemmin ajateltuna sanoilla on konnotaatioita, jotka saattavat muuttaa sanan merkityksen aivan päinvastaiseksi kuin jossain toisessa kielessä. Siksi jopa sanasta sanaan kääntäminen on oikeastaan mahdotonta, kun ajatellaan myös tekstin ja sanojen merkityksiä eikä vain kääntämistä mekaanisena toimintana (Bassnett 1995: 50–54.)

Seuraavassa kappaleessa keskitynkään hieman ongelmiin ja haasteisiin, joihin kääntäjä saattaa törmätä käännoistyötä tehdessään.

3.2 Kääntämiseen liittyviä haasteita

Kääntäjän tulee tekstiä kääntäessään ottaa huomioon monia seikkoja. Kääntäjän tulee aina pyrkiä säilyttämään teksti merkityksiltään mahdollisimman lähellä alkukielistä tekstiä, mistä seuraa ongelma, kun tekstin tulee kuitenkin olla luonteva kohdekielisenäkin. Tämä onkin paradoksaalinen ohjenuora käännoisten suhteen: todennäköisesti alkuperäisen teoksen kieli ja käännoksen kieli ovat varsin erilaiset. Tällöin kääntäjä joutuu tasapainoilemaan kahden kielen piirteiden sekä teoksen tekstin välillä: milloin on tarpeellista pysytellä lähempänä alkukieltä ja milloin taas on tarpeellisempaa tehdä tekstiin muutoksia, jotta siitä tulee kohdekielille luontevampi?

Tietenkin on selvää, että kääntäjä joutuu toisinaan tekemään vaikeitakin ratkaisuja käännoistyössään. Siksi kääntäjän tulee olla kääntäessään tarkkana ja ”herkkänä” käsittelemänsä tekstin suhteen. Lisäksi kääntäjä tarvitsee reilusti mielikuvitusta. Vaikka kääntäjän tehtävä kuulostaa näennäisen helpolta, se on todellisuudessa suurta ongelmanratkaisutehtävää. Lisäksi monissa tapauksissa tekstin vaatima käännoksen laatu riippuu asiayhteydestä (Bertills 2003: 230; Kapari ym. 2002: 1.)

Käännoistutkija Wolfram Willsin mukaan (Wills 1982: 40–41) tekstin kääntämiseen liittyy useita hankalia ongelmia, jotka vaikeuttavat käännoksen tekemistä. Käännetyn tekstin tulee siis olla mahdollisimman lähellä alkutekstiä, mutta samalla myös mahdollisimman luonteva teksti kohdekielen näkökulmasta. Seuraavassa valotan Willsin esittelemiä käännokseen liittyviä ongelmia.

Ensinnäkin maailma ja sen ilmiöt määritellään eri kielissä eri tavoin. Tietyn kielen puhujille voi olla tärkeää ilmaista jotakin aivan eri asiaa kuin jonkin toisen kielen puhujille. Suomen kielessä on tärkeää pystyä ilmaisemaan talveen ja lumeen liittyviä asioita monenlaisilla sanoilla, mutta vaikkapa jossakin välimerellisessä maassa tällä ei ole kovinkaan suurta

merkitystä. Vastaavasti Saharan seudulla asuvat ihmiset tarvitsevat kieleensä erilaisia aavikkoon liittyviä sanoja, joille Suomessa ei olisi kovinkaan paljon käyttöä. Kielen puhumisympäristö ja tarve siis määrittää sanaston laatua. Ongelmia aiheuttaa siis esimerkiksi ilmiöiden ja asioiden tärkeysjärjestys eri kielissä. Lyhyesti: mikä on tärkeää, sille on sanoja.

Toinen ongelma liittyy sanastoon ja sen vastaavuuteen eri kielissä. Näennäisesti samaa merkitsevillä sanoilla voi olla kuitenkin hieman eri merkitys. Lisäksi jollakin kielellä voi olla mahdotonta ilmaista jotakin lähtökielen termiä, koska sitä ei välttämättä oikeastaan edes ole olemassa tulokielellä. Jos ei ole tarkoitetta johon sanalla voitaisiin viitata, ei todennäköisesti ole myöskään sitä tarkoittavaa sanaa.

Kolmas ongelma on kulttuurinen ja liittyy sanojen konnotaatioihin. Eri kielissä eri sanoilla voi olla erilaisia konnotaatioita, jolloin merkitykset saattavat olla kohdekielisen kielitajussa aivan päinvastaisia kuin kirjailijan tarkoittamat. Lisäksi sanojen kääntäminen vaikeutuu huomattavasti, jos samaan sanaan liittyy konnotaatioita sekä sanan sisällössä että äänteellisessä asussa. Toisin sanoen sana luo merkityksiä sisällöllään eli sillä, mitä sana tarkoittaa, mistä toisesta sanasta kyseinen sana mahdollisesti on johdettu ja niin edelleen. Toinen ulottuvuus on sanan äänteellinen puoli, jolloin sanan äänneasu – eli se miten sana lausutaan – tuo merkityksiä lukijan mieleen. Tämä on oleellista myös nimien suhteen, ja nimi on harvoin pelkkä nimi. (Bertills 2003: 197.)

Lisäksi käänöksessä ongelmia voivat aiheuttaa erilaiset sanaleikit. Toisinaan sanaleikit vastaavat toisiaan eri kielissä, toisinaan taas niiden kääntäminen on mahdotonta, sillä sanaleikki saattaa olla hyvinkin kulttuurisidonnainen. Myös murteiden kääntäminen saattaa usein osoittautua hankalaksi, sillä usein murre kertoo paljon puhujasta ja hänen alkuperästään ja asemastaan. Kahdessa kielessä ei yksinkertaisesti ole täsmälleen samanlaisia, toisiaan vastaavia murteita, jolloin käänöksessä joudutaan väkisin tekemään jonkinlaisia kompromisseja.

Hyvä esimerkki kääntäjän kohtaamasta ongelmista on heti Annan nuoruusvuosien alkusivuilla. Seuraavassa lainaus alkuperäisteoksesta:

”-- When I was young I used to imagine it was Geraldine, but I like Cordelia better now. But if you call me Anne please call me Anne spelled with an *e*.”
 ”What difference does it make how it's spelled?” asked Marilla with another rusty smile as she picked up the teapot.
 ”Oh, it makes *such* a difference. It *looks* so much nicer. When you hear a name pronounced can't you always see it in your mind, just as it was printed out? I can; and A-n-n looks dreadful, but A-n-n-e looks so much more distinguished. If you'll only call me Anne spelled with an *e* I shall try to recon-

cile myself not being called Cordelia.” (Anne: 25)

Vastaava kappale suomennoksessa kuuluu näin:

”-- Pienenä ollessani en tiennyt mitään kauniimpaa kuin Geraldine, mutta nyt olen muuttanut mieltäni ja pidän enemmän Cordeliasta. Mutta jos ette sano minua siksi, niin olkaa ainakin niin kiltti ja sanokaa minua Annaksi, *a* lopussa.

”Lienee samantekevä, miten se lausutaan”, sanoi Marilla samantapainen vastahakoinen hymy huulilla kuin aiemminkin, ja nosti teekannua.

”Oi ei, siinä on suuri ero. Se näyttää tällaisena paljon paremmalta. Kun kuulee lausuttavan nimen, näkee sen tietenkin aina edessään aivan kuin se olisi painettu – ainakin minä näen. Ja A-n-n-i näyttää hyvin mitättömältä, mutta A-n-n-a näyttää heti melkoista hienommalta. Jos vain tahdotte sanoa minua Annaksi, *a*-lla kirjoitettuna, niin koetan minä tyytyä siihen, ettei nimeni saa olla Cordelia.” (Anna: 36-37)

Alkuperäisteoksen katkelmassa Anna esittää siis toiveen, että hänen nimensä tulisi lausua siten, että myös lopun *e* ääntyy (*Anne*), sillä hänen mielestään normaali lausuntatapa on ikävä. Normaalisti nimi lausuttaisiin ilman *e*:tä, *Ann*. Suomenkielisessä käännöksessä tällainen pohdinta ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä miten ikinä nimi kirjoitettaisiinkaan (*Anna*, *Anne*, *Ann*), se lausuttaisiin kuitenkin aina samoin kuin kirjoitettaisiin. Siksi kääntäjä on tässä joutunut hieman muokkaamaan alkuperäistä ajatusta saadakseen Annan mielipiteen kerrottua myös käännöksen lukijoille. Suomennoksessa Anna pitää oikeaa nimeään *Anni* ikävänä ja toivoo, että häntä voitaisiin kutsua *Annaksi*, sillä se on hänen mielestään paljon miellyttävämpi nimi.

Näissä kappaleissa ilmenee selvästi merkittävä ongelma käännöksen tekemisessä: koska englannin ja suomen kieli toimivat eri tavoin ja niiden äänneoppi on erilaista, se vaikuttaa myös käännöksen tekoon. Suomen kieli lausutaan yleensä kutakuinkin samoin kuin kirjoitetaan, mutta englannin kielessä erot ovat suurempia.

Mitäpä jos kääntäjä ei olisikaan tässä tehnyt tällaista ratkaisua muokata alkuperäistä ajatusta? Kääntäjä olisi voinut lyhentää teosta tästä kohtaa, mutta silloin olisi jäänyt tärkeä Annan luonnetta kuvaava kohta pois. Annan luonteelle on nimittäin hyvin tyypillistä pohtia juuri tällaisia seikkoja. Toinen vaihtoehto olisi ollut kääntää nimet juuri sellaisina kuin ne ovatkin, mutta tällöin suomalaisille lukijoille koko nimiepisodi olisi todennäköisesti jäänyt hyvinkin epämääräiseksi, sillä lukija, varsinkaan lapsi, ei välttämättä tunne englannin ääntämystä. Siksi kääntäjä vaikuttaisi tehneen parhaan ratkaisun. Epäselväksi kuitenkin jää, miksi alkuperäinen nimi *Anne* ei esiinny missään muodossa tässä kohtauksessa, vaan keskustelun

kohteena ovat nimet *Anni* ja *Anna*.

Kääntämisessä, ja erityisesti nimistön kääntämisessä, on siis monenlaisia haasteita kääntäjän näkökulmasta. Käännöksen tekemisessä pitää ottaa huomioon monenlaisia asioita. Tekstin tulee olla mahdollisimman uskollinen alkukieliselle versiolle, mutta käännöksestä pitää kuitenkin tulla myös luonnollinen ja kohdekielen sääntöjä ja tapoja noudattava. Käännös ei siis oikeastaan saisi tekstirakenteiden ja luontevuuden puolesta kuulostaa lainkaan käännökseltä. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että vaikka kääntämiseen liittyy monia ongelmia ja haasteita, kääntäminen on todella tarpeellista ja kuitenkin useimmiten myös mahdollista. (Vehmas-Lehto 2002: 25.)

3.3 Kaunokirjallisuuden nimistö

Kuten todellisessakin elämässä, myös kirjallisuuden nimien tehtävä on yksilöidä henkilöitä, paikkoja ja muita vastaavia tarkoituksia, joilla on merkitys nimenmaan yksilöinä. Nimen tarkoitus on siis erottaa yksilöitä toisistaan. Nimeäminen ja nimeämisen tarve ovat tyypillisiä piirteitä suurimmalle osalle kulttuureista. Nimet ovat kielen ja kulttuurin elementtejä, joilla kirjallisessa ympäristössä on lisäksi muitakin merkityksiä ja tarkoituksia tekstin eri tasoilla. (Bertills 2003: 4, 18, 195).

Usein kaunokirjallisuudessa erisnimet on valittu jonkin tietyn seikan vuoksi: nimi saattaa antaa vinkkejä esimerkiksi henkilön luonteesta tai paikan laadusta. Siten kaunokirjallisuuden nimistöllä saattaa olla tärkeää merkitystä esimerkiksi teoksen juoneen liittyen, tai nimi saattaa kuvailla henkilön ulkonäköä, käytöstä tai luonnetta (Ainiala ym. 2008: 332; Bertills 2003: 100,121).

Kirjallisuusnimiä ei valita välttämättä jostakin olemassa olevasta nimistöstä – kuten vaikkapa reaali maailman henkilönnimet usein valitaan – vaan kirjailija saattaa muotoilla aivan uusiakin nimiä. Kirjallisuudessa nimien muodostus on vapaampaa kuin reaali maailmassa. Kuitenkin tällaiset kirjailijan keksimät uudet nimetkin usein perustuvat jollain tavalla olemassa olevaan kieleen ja sen sanastoon, jolloin nimet sisältävät sitä kautta erilaisia merkityksiä. Kirjailija voi luoda teostaan varten nimiä monin eri tavoin, kuten esimerkiksi johtamalla eri sanaluokkien sanoista. Myös esimerkiksi erilaisten äänien pohjalta voidaan onomatopoeettisesti muotoilla uusia nimiä kuvaamaan jotakin kirjallisuuden hahmoa tai paikkaa. Tietenkin kirjailija voi myös kehittää kokonaan mielikuvitukseen perustuvia nimiä. (Bertills 2003: 41, 44, 70–74, 94.)

Kirjallisuusnimistö voidaan jakaa kahteen pääryhmään. *Fiktiiviset nimet* tarkoittavat nimiä, jotka on luotu juuri kyseistä teosta varten ja jotka eivät esiinny reaali maailmassa; ne viittaavat siis johonkin asiaan, paikkaan tai henkilöön, jotka ovat olemassa vain kyseisessä kaunokirjallisessa teoksessa. Anna-tarinoissa tällaisia nimiä edustavat esimerkiksi *Vihervaara* ja *Marilla Cuthbert*. Todellisessa maailmassakin voisi toki olla henkilö nimeltä Marilla Cuthbert, mutta näiden kahden Marilla-nimen välillä on juuri se ero, että toinen niistä on fiktiiviseen tarkoitteeseen viittaava fiktiivinen nimi kaunokirjallisessa teoksessa, toinen autenttinen reaali maailman nimi, joka viittaa todelliseen tarkoitteeseen. Usein siis fiktiiviset nimet muistuttavat paljon reaali maailman nimiä ja usein ovatkin samanmuotoisia reaali maailman nimien kanssa. Kirjailija voi kuitenkin käyttää kirjailijan vapauttaan ja keksiä teostaan varten nimiä, jotka eivät ole samanmuotoisia reaali maailman nimen kanssa. Silloinkin usein nimet ovat kuitenkin tunnistettavissa nimiksi, eli niistä voi tunnistaa reaali maailman nimistön piirteitä. (Ainiala ym. 2008: 333)

Ei-fiktiiviset, autenttiset nimet ovat todellisen maailman nimiä. Kirjallisuudessa saateen siis viitata esimerkiksi johonkin reaali maailman paikkaan tai henkilöön. Anna-tarinat tapahtuvat todellisella *Prinssi Edvardin saarella*, *Kanada*-nimisessä maassa. Kirjoissa puhutaan usein esimerkiksi *Charlottetownista*, todellisesta paikasta Prinssi Edvardin saarella. Nämä nimet ovat siis autenttisia todellisen maailman nimiä. Samassa teoksessa voi siis olla sekä fiktiivisiä nimiä että autenttisia nimiä sekaisin, toisiinsa lomittuneina. (Ainiala ym. 2008: 333–334)

Kuten jo aiemmin mainitsinkin, kaunokirjallisuuden nimillä on usein jonkinlainen merkitys myös tarinan kannalta. Todennäköisesti kirjailija ei nimeä teoksensa henkilöitä ja paikkoja sattumanvaraisesti, vaan valitsee nimiä kirjaansa jonkin logiikan mukaan. Annoissa henkilöiden nimet ovat usein melko tavallisia reaali maailmassakin esiintyviä nimiä, eikä niillä ole ilmiselviä juonta kuljettavia sivumerkityksiä. Kuitenkin tulee muistaa, ettei kirjailija ole valinnut mitään nimiä sattumanvaraisesti, vaan nimillä on aina jonkinlaisia sosiokulttuurisia konteksteja (Bertills 2003: 46).

Anna-tarinoissa esiintyvillä paikannimillä on usein mielikuvia luovia merkityksiä ja ne kertovat paikan laadusta ja luovat lukijan mieleen jonkinlaisen kuvan kyseisestä paikasta. Montgomery-tutkijat ovat paljon pohtineet esimerkiksi fiktiivistä *Avonlea*-nimeä, ja nimen mahdolliseksi lähtökohdaksi on löydetty useita eri mahdollisuuksia, esimerkiksi mytologiasta tuttua *Avalonia*, Prinssi Edvardin saarella sijaitsevaa paikkaa nimeltä *Avondale*, bretonin omenaa merkitsevää sanaa *aval* tai jopa Shakespearen kotipaikkaa lähellä olevaa *Avon*-jokea. (Ylimartimo 2008: 45–46)

Kirjallisuusnimistöllä on siis useita tehtäviä, ei vain tarkoitteiden erottaminen toisistaan. Kirjailijalla on vapaus nimetä henkilönsä siten kuin hän itse haluaa, jolloin hän voi käyttää nimiä monella eri tavalla ikään kuin viemässä viestiä lukijalle. Ainiala, Saarelma ja Sjöblom ovat teoksessaan *Nimistöntutkimuksen perusteet* koonneet luokittelun erilaisista kirjallisuusnimien funktioista, joista seuraavassa lyhyesti kerron.

Ensinnäkin nimen tarkoitus on, kuten reaali maailmassakin, tietenkin erottaa tarkoite muista vastaavista (identifioiva funktio), jolloin vaikkapa kirjan henkilöhahmoille annetaan nimet, jotta he yksinkertaisesti erottuvat toisistaan. Nimen tarkoitus voi myös olla se, että se osoittaa kohteensa olevan fiktiivinen (fiktionaalistava funktio), jolloin nimi on selkeästi fiktiiviseen maailmaan kuuluva. Usein fiktiivinen nimi myös kuvailee tarkoitettaan jollakin tavalla (deskriptiivinen funktio), tai nimeen saattaa herättää lukijassa jonkinlaisia miellelyhtymiä, jotka jälleen kertovat nimen kantajasta jotakin oleellista (assosiatiivinen funktio). Nimi saattaa myös viitata paikkaan tai aikaan (lokalisoiva funktio), jolloin nimi antaa lukijalle vinkkejä siitä, missä ja milloin tarina tapahtuu.

Lisäksi nimillä voi olla myös humoristinen aspekti, jolloin nimeen saattaa sisältyä esimerkiksi jokin sanaleikki tai muuta kielellistä leikkittelyä (humoristinen funktio). Annakirjoissa tällaista nimeä edustaa *Moody Spurgeon MacPherson*, Annan koulutoveri, joka tahoo isona ryhtyä papiksi. Suomalaiselle sanaleikki ei välttämättä aukea, sillä sanaleikki on sidoksissa amerikkalaiseen kulttuuriin: sekä Moody että Spurgeon olivat aikanaan tunnettuja amerikkalaisia saarnaajia. Kääntäjä ei ole kuitenkaan muuttanut nimeä käännökseen, vaan on yksinkertaisesti lisännyt kohtaan alaviitteen, jossa selvitetään nimen merkitys suomalaiselle lukijalle.

Kirjailija voi myös nimetä henkilönsä siten, että hän samalla kertoo lukijalle, millaiseen ryhmään kyseinen henkilö teoksessa liittyy (sosiaalinen funktio), tai nimi saattaa suoraan myös kertoa siitä, minkälaista ideologiaa nimetty henkilö kannattaa (ideologinen funktio). Lisäksi nimiä voidaan käyttää tuottamaan jonkinlaista vastakkaisuutta tai ryhmittelyä (luokitteleva funktio).

Kirjailija voi myös käyttää nimiä kerronnan keinona, jolloin nimen tarkoitus on jotenkin viedä tarinaa eteenpäin (narratiivinen funktio). Nimiä voi myös käyttää luomaan tiettyä tunnelmaa tai herättää tunteita lukijassa (affektiivinen funktio), jolloin nimen sävyllä on tarinan kannalta merkitystä. (Ainiala ym. 2008: 339.)

3.4 Kirjallisuusnimistön kääntäminen

Kirjallisuusnimistön kääntäminen eroaa asiatekstien nimistön kääntämisestä, sillä useimmiten asiatekstien nimiä, jotka ovat reaali maailman autenttisia nimiä, ei käännetä, ellei se sitten ole vakiintunut tapa. Asiateksteissä nimillä ei ole samanlaisia merkityksiä kuin kirjallisuusnimistöllä, sillä yleensä reaali maailman nimien tarkoitus on vain yksilöidä tarkoitteet (Ainiala ym. 2008: 339). Kirjallisuusnimistöä kääntävällä henkilöllä on sen sijaan vapaus – ja vastuu – päättää, millä tavoin hän nimistöä käsittelee.

Lastenkirjallisuutta käännettäessä pitää ottaa huomioon hieman erilaisia asioita kuin jos kyseessä on aikuisille suunnattu kirja. Vaikka Anna-kirjat ovatkin monenikäisille lukijoille sopivia, lukijakuntaan kuuluu pitkälti lähinnä lapsia. Aikuisilla on kuitenkin erilaista, laajempaa tietoa maailmasta ja ihmisistä. Esimerkiksi vieraiden maiden tavat, kulttuuri ja kieli voivat olla lapsille aivan erityisen vieraita ja siten myös vaikeita käsittää.

Koska nimet ovat kuitenkin kielen elementtejä, myös ne saattavat olla hankalia nuorelle lukijakunnalle. Vieraan kielen nimet ääntämystapoineen voivat olla hankalia lapsille. Seuraavassa on *Uuden kuun ja Vihervaaran tytöistä* poimittu esimerkki:

T: -- En mä väitä, että näiden kirjojen lukeminen on edellytys sille, että minua pystyy ymmärtämään, tai että pystyn ymmärtämään sinua, se olisi liian metafyyssistä. Mutta ainakin on hirveen paljon helpompaa viitata...

K: Niin, ja voi käyttää jostain asiasta, että se oli ihan niin kuin siinä tai ihan kun Raakkel Lynde. (naurua) Eikä tarvitse selittää. Sanoit säkin Raakkel Lynde?

T: Tottakai, ja Kilbert Blythe. Ja Mathev Kutbert (naurua) Sen mä muistan, et se Mathev mua vähän hävetti, kun tajusin myöhemmin, miten se piti ääntää. (Lindqvist & Uusihakala 2005: 179)

Nimet voivat siis olla hankalia nuorille lukijoille. Siksi myös nimien suhteen on toisinaan tarvetta suurempiin muutoksiin käännettäessä. Tällaisia tapauksia on myös Annassa (*Rachel – Rakel, Martin – Martti*). Myös edellisessä lainauksessa ilmenee vieraskielisten nimien vaikeus lapsille. Ongelma on toki lähinnä ääntämykseen ja luontevuuteen liittyvä, mutta vaikeat nimet saattavat nimenomaan vaikuttaa tekstin helppouteen. Erillinen lukunsa ovat tietenkin myös nimet, joilla on muitakin tehtäviä kuin pelkkä identifiointi.

Kirjallisuusnimistöllä on, kuten edellä olen kertonut, runsaasti erilaisia funktioita, jotka tulee kääntämisessäkin ottaa huomioon. Tämä aiheuttaa luonnollisesti hankaluuksia kääntämisprosessissa, kun ei ole selvää, mitkä nimet tulisi kääntää ja mitkä ei (Bertills 2003: 186).

Nimet ovat luonnollisesti merkityksellisiä lähtökielellään, jolloin muunkieliset lukijat todennäköisesti eivät ymmärtäisi monia merkityksiä. Käännöksessä tapahtuisi siis harmillista hävikkiä. Siksi kirjallisuusnimistöä käännetään: tarinan kannalta tärkeät merkitykset pyritään mahdollisimman hyvin välittämään myös tulokieliselle lukijakunnalle.

Yleensä kääntäjän ei ole kuitenkaan mahdollista tehdä päätöstä, että jonkin teoksen kaikki nimet järjestelmällisesti käännettäisiin tai oltaisiin kääntämättä. Kääntäminen, ja erityisesti nimien kääntäminen, ei ole itse asiassa kovinkaan johdonmukaista toimintaa: jokainen nimi ja sen kääntämistapa riippuu paljon esimerkiksi asiayhteydestä ja nimen sisältämistä merkityksistä. (Kapari ym. 2002: 4.)

Kääntäjän tulee siis käyttää omaa harkintaansa siinä, miten hän nimiä käsittelee kääntäessään. *Harry Potter* -kirjasarjan suomentaja Jaana Kapari-Jatta onkin hyvin kuvannut kääntäjän työtä teoksessaan *Pollomuhku ja Posityyhtynen* seuraavalla tavalla:

Ainutkaan nimi ei siirtynyt koskemattomana suomennokseen, vaan joka ainoa on sihdattu suomentajan seulan läpi. Tämä pätee suomentamiseen ylipäätäänkin: kaikki käydään läpi ja ikään kuin suomennetaan, vaikka muoto säilyisikin lopulta samana. Kääntäjän täytyy aina tietää enemmän kuin päälle päin näkyy. (Kapari-Jatta 2008: 72)

Kääntäjä siis käsittelee kaikki nimet – ja tietysti myös teoksen muun sisällön – kokonaan, vaikka nimiä ei näennäisesti olisikaan muutettu millään tavalla. Sen sijaan kääntäjä käyttää omaa harkintaansa jokaisen nimen kohdalla ja päättää, millä tavoin nimeä käsittelee. Luonnollisesti vaikkapa kirjasarjojen eri osissa nimet käännetään toisiaan vastaavasti, vaikka kääntäjä vaihtuisikin teosten välillä. Silloin kääntäjä todennäköisimmin käyttää samoja käännöksiä, joita sarjan edellisissä osissa on käytetty. Kiinnostavia poikkeuksia ovat kuitenkin uudistetut käännökset, joissa nimetkin saattavat joissain tapauksissa muuttua. Uudistetuista käännöksistä puhun lisää vertailuaineistoani käsitellessäni, luvussa 6.

Koska fiktiivinen nimistö on hyvin monipuolista ja sillä on monenlaisia funktioita, nimiä voidaan kääntää useilla eri tavoilla. Olen tässä tutkimuksessani käyttänyt Theo Hermansin esittelemää (Hermans 1988: 11–24) käännösstrategioiden jaottelua, jonka seuraavassa esittelen. Kun kaunokirjallisuuden nimiä käännetään, se voidaan yleensä pääasiassa tehdä neljällä eri tavalla.

Ensinnäkin on mahdollista, että nimi lainataan käännöstekstiin suoraan alkuperäisestä tekstistä vieraskielisenä. Tätä tapaa käytetään yleensä nimiin, joilla on lähinnä identifioiva merkitys, mutta jotka eivät välitä mitään suoranaista viestiä. Usein siis esimerkiksi reaali-

ilman nimistön kaltaisia nimiä (*Matthew, Diana, Shrewsbury*) ei välttämättä käännetä. Luonnollisesti kääntäjä on se, joka ratkaisun tekee – siten tällaisissakin tapauksessa käytännöt vaihtelevat.

Toinen tapa kääntää nimi on kääntää se suoraan kohdekielelle. Tällöin nimi on johdos jostakin sanasta ja sillä on jokin merkitys, joka on mahdollista kääntää suoraan. Teoksen lajista ja lukijakunnasta riippuen tällaiset nimet usein käännetään, ainakin jos on kyseessä vaikka lastenkirja, jolloin ei ole itsestään selvää, että tulokielinen lukijakunta ymmärtää lähtökielisiä sanoja. Anna on nimennyt Vihervaarassa erään kauniin puun *Snow Queeniksi*. Tämä nimi on käännetty suoraan nimeksi *Lumikuningatar*. Näin merkitys säilyy ja tulee selväksi myös kohdekieliselle lukijakunnalle.

Nimi voidaan myös mukauttaa kohdekielelle ortografisesti ja äänteellisesti, jolloin nimeä muokataan käännoksessä sen verran, että se ikään kuin istuu paremmin tulokieleen. Annoissa tärkeän tapahtumapaikan nimi *Prince Edward Island* on käännetty *Prinssi Edvardin saareksi*. Ortografinen käännoös on sanassa *Edward* – *Edvard*: sanaa on mukautettu vaihtamalla *w* suomalaisemmaksi *v:ksi*. Lisäksi tässä toki on merkityksellistä myös se, että perinteisesti nimi *Edward* on suomalaisittain kirjoitettu juuri tavalla *Edvard*. Tässä siis myös perinteinen ja yleinen käännoöstapa on vaikuttanut nimen käännoökseen.

Lisäksi nimi voidaan myös kokonaan korvata jollakin toisella nimellä, jotta kirjailijan viesti saadaan säilymään tarkoituksenmukaisena. Toisinaan mikään muu käännoöstapa ei ole riittävä viemään nimen sisältämää tärkeää viestiä eteenpäin. Tällöin on perusteltua korvata nimi jollakin toisella. Anna on nimennyt erään lammen nimellä *the Lake of Shining Waters*. Kääntäjä on päätenyt muotoon *Tumma päilyvä aallokko*, jossa nimen henki ja viesti säilyvät samanlaisina, vaikka nimi ei olekaan suoraan käännetty. Nimi kertoo siis jotakin paikan luonteesta, mutta samalla myös kuvaa Annan mielenliikkeitä ja luonnetta: Anna on romantikko, joka mielellään nimeää paikkoja ja asioita kauniilla nimillä.

Neljä edellä mainittua tapaa ovat siis todennäköisinä vaihtoehtoina, kun nimistöä käännetään. Lisäksi on kuitenkin tapauksia, jotka liittyvät useampiosaisiin nimiin. Toisinaan moniosaisia nimiä voidaan käännoöstyössä käsitellä osina. Esimerkiksi *Lynde's Hollow* on Anna-kirjoissa käännetty nimelle *Lynden notko*. Nimeen sisältyvä erisnimi *Lynde* - kyseisessä paikassa asuvan perheen sukunimi - on säilytetty ennallaan, mutta *Hollow* on käännetty suomenkieliseksi sanalla *notko*. Tällöin nimen paikkaa kuvaileva merkitys säilyy ja siirtyy ymmärrettäväksi myös tulokieliselle lukijakunnalle: paikka on Lynden perheen asuinpaikka, ja paikka on jonkinlainen notko tai notkelma. Tällainen nimi edustaa siis osittain lainaa (*Lynde*) ja osittain käännoöstä (*Hollow, Notko*).

Toisinaan käännösnimistössä törmää myös nimiin, jotka eivät luontevasti asetu mihinkään näistä neljästä pääkategoriasta. Joissain tapauksissa nimi saatetaan esimerkiksi jättää kääntämättä: tällaisissa tapauksissa nimi poistetaan tekstistä kokonaan, ja puhuttava asia ilmaistaan jollakin toisella tavalla. Toisinaan tekstiä myös saatetaan mahdollisesti muuttaa hieman, jotta se kuulostaa luonnolliselta. Jokin asia voidaan ilmaista siten, ettei erisnimeä tarvita tekstin ymmärtämiseksi.

Lisäksi erisnimet saatetaan myös korvata appellatiiveilla käänöksessä. Tällaisissa tapauksissa propri poistetaan tekstistä kokonaan, mutta sen tilalle sijoitetaan jokin tilanteeseen sopiva appellatiivi. Tällaisissa proprien poistamisissa tarkoitteen identifiointi on vähemmän selkeää. Tavallaan tarkoitteen lajittelussa siirrytään yhtä kategoriata ylemmäs: ei puhutaan enää vaikkapa Misse-kissasta, vaan kissasta ylipäätään. Joissain tapauksissa kääntäjä tekee tällaisia ratkaisuja katsoessaan ne tarpeellisiksi.

Seuraavassa, neljännessä luvussa käsittelenkin käännösnimistön neljä peruskategoriata, joihin olen lajitellut suurimman osan Annan nimistöstä. Viidennessä luvussa käsittelen vielä sellaisia nimiä, jotka eivät luontevasti asetu mihinkään näistä neljästä kategoriasta. Viidennessä luvussa käsittelen myös erityisen kiinnostavia käännösnimiä.

4 NIMIKÄÄNNÖSTEN NELJÄ PERUSKATEGORIAA

Kuten edellisessä luvussa olen kertonut, käytän tässä tutkimuksessani Theo Hermansin neljän käänносstrategian mallia. Olen luokitellut suurimman osan pääaineistoni nimistä näihin kategorioihin. Ensiksi käsittelen nimiä, jotka ovat säilyneet samanmuotoisina käännöksestä alkuperäiseen teokseen verrattuna. Toisena käsittelen nimet, jotka on suoraan käännetty suomen kieleen. Kolmantena ryhmänä ovat nimet, joita on jollakin tavalla muokattu suomen kieleen sopivimmiksi. Neljäntenä käsittelen nimet, jotka on kokonaan korvattu käännöksestä jollakin toisella nimellä.

Erilaiset peruskategorioiden välitapaukset – osakäännökset, osalainat ynnä muut vastaavat – olen käsitellyt niiden kategorioiden alla, jotka kulloisessakin tapauksessa ovat tuntuneet mielekkäimmiltä. Kukin nimi on luokiteltu vain yhteen kategoriaan, vaikka toisinaan nimen piirteet saattaisivat sopia periaatteessa useampaankin ryhmään.

4.1 Samanmuotoisina säilyneet nimet

Neljästä pääkategoriasta samanmuotoisina säilyneet nimet ovat suurin kategoria. Yhteensä tällä tavalla käännettyjä nimiä *Annan nuoruusvuosien* 1920-luvun käännöksestä on 100 kappaletta. Tyypillisesti samanmuotoisina ovat säilyneet henkilön- tai paikannimet, jotka ovat samankaltaisia nimiä kuin todellisen maailman nimet.

Samanmuotoisena säilyessään, eli suoraan lainattuna, nimi säilyy kokonaisuudessaan täsmälleen samanlaisena kuin alkukielisessä teoksessa, ilman minkäänlaisia muutoksia. Silti tätäkin käännostapaa käyttäessään kääntäjä on joutunut pohtimaan nimeä ja sen mahdollisia lisämerkityksiä tarkkaan, ja lopulta päätyneet lainaamaan nimen suoraan samanmuotoisena käännostekstiin. Kääntäjä siis ei siirrä nimiä käännökseen samanmuotoisina pohtimatta niitä lainkaan, vaan suoraan samanmuotoisina lainatut nimetkin on aina käännetty.

Suoraan lainattaviksi sopivat yleensä nimet, joilla ei ole tarinan kannalta erityistä merkitystä tai viestiä. Kääntäjän pitää kuitenkin ensin yrittää päästä kirjailijan ajatusmaailmaan ja tutkia, onko nimi todellakin vain nimi, vai onko sillä identifioinnin lisäksi myös muita merkityksiä ja jos on, niin millaisia. Lisäksi samanmuotoisina säilyvät sellaiset nimet, jotka suomalaisessa kielenkäytössä ja kirjoituksessa yleensäkin säilyvät muuttumattomina – tämä koskee tietenkin yleensä todellisen maailman nimiä, joille on muodostunut jokin tavanomainen kirjoitusmuoto.

Suurin osa kirjoissa mainituista reaalia maailman paikannimistä on säilynyt samanmuotoisena käännöksessä alkukieliseen teokseen verrattuna: *Nova Scotia, Ottawa, Boston*. Oleellista on se, miten nimi Suomessa perinteisesti kirjoitetaan – nämä nimet ovat suomenkielisissä teksteissä aina samanmuotoisina kuin alkukielisissäkin, eli minkäänlaista mukautusta ei ole tapahtunut.

Näyttää siltä, että myös fiktiiviset paikannimet ovat yleensä käännöksessä säilyttäneet alkuperäisen muotonsa: *Newbridge, Avonlea, Carmody*. Tällaisissa kirjailijan itse luomissa paikannimissä kääntäjä näyttäisi järjestelmällisesti säilyttäneen nimet samanmuotoisina.

Annassa mainitaan myös muutama todellinen henkilö, joiden nimet ovat säilyneet käännöksessä samanmuotoisena. *Tennyson*-nimeä ei ole ollut tarvis muotoilla uudelleen, koska nimi on suomalaisille tuttu alkuperäisessä asussaan. Samoin kirjallisuudesta tutut *Arthur, Guinevere* ja *Lancelot* ovat säilyttäneet alkuperäisen asunsa käännöksessä, sillä nimet ovat suomalaisillekin tuttuja mytologian henkilöitä, ja siten myös nimet ovat tuttuja, eikä uudelleenmuotoilulle ole ollut tarvetta.

Suuri osa tavallisista, reaalia maailman nimiä muistuttavista henkilönnimistä on säilynyt ennallaan. Tällaisia nimiä ovat esimerkiksi *Ruby Gillis, Gilbert Blythe, Minnie Andrews, Stella Maynard, Rhoda Murray, Josie Pye* ja *Timothy Andrews*. Näillä kaikilla nimillä on yhteistä se, että ne ovat niin sanotusti aivan tavallisia nimiä: näillä nimillä ei ole mitään erityisen selkeää viestiä tai merkitystä, josta selviäisi jotakin tarinan kannalta oleellista. Luonnollisesti näilläkin kaikilla nimillä on kuitenkin identifioiva merkitys.

Lisäksi nimiin saattaa tietenkin sisältyä kirjailijan kertomia merkityksiä: kirjoissa esiintyvä tyttö nimeltä *Josie Pye* esimerkiksi kuuluu Pyen perheeseen, ja kirjoissa Pyen perheen jäsenet ovat poikkeuksellisesti epämiellyttäviä ihmisiä. Siten kirjailija on itse luonut nimelle syvempiä merkityksiä: lukija osaa olettaa nimen kuullessaan, että todennäköisesti nimen kantajakin on epämiellyttävä, sillä se on kaikille samannimisille yhteinen piirre. Tällaiset merkitykset eivät kuitenkaan vaadi nimen suomentamista, sillä nämä merkitykset eivät liity nimen taustalla oleviin sanoihin, vaan juuri nimeen nimenä.

Samanmuotoisena on säilynyt myös nimi *Redmond College*, joka on kiinnostava tapaus juuri siksi, että sitä ei ole mitenkään muotoiltu uudelleen. Yleensä tällaiset korkeakoulujen nimet on nimittäin Annassa suoraan käännetty – erisnimi on säilytetty, mutta koulua, opistoa tai yliopistoa tarkoittava sana on käännetty. Jostain syystä *Redmond College* on kuitenkin saanut pitää alkuperäisen asunsa. Miksi näin, siihen on vaikea löytää vastausta. Kysymys lienee jälleen kääntäjän henkilökohtaisesta ratkaisusta, jonka syytä voi vain arvailla.

4.2 Suoraan käännetyt nimet

On myös tapauksia, jolloin alkuperäisen nimen taustalla oleva sana on oleellinen nimen tarkoituksen kannalta. Tällaisissa tapauksissa nimet voidaan myös kääntää kohdekielelle. Tällöin kääntäjä muotoilee nimen siten, että nimen taustalla olevat merkitykset säilyvät myös käännöksessä. Tällainen käänntöstapa varmistaa nimen taustalla vaikuttavan merkityksen avautumisen kaikille lukijoille. Erityisesti lastenkirjojen kääntämisessä tulee ottaa huomioon lasten kielitaito: kirjaa lukeva lapsi ei välttämättä ymmärrä englantia tai muuta lähtökieltä, jolloin nimen merkitys saattaa jäädä epäselväksi. Tällöin tarinakin menettäisi jotain tärkeää. Siksi joidenkin nimien kohdalla suoraan kääntäminen kielestä toiselle on järkevä vaihtoehto. Joidenkin nimien merkitys ei avaudu, jollei nimeä käännetä suoraan.

Suoraan käännetyt nimet ovat kirjaimellisesti suoraan sanasta sanaan käännettyjä. Kääntäjä etsii alkukielisen nimen merkitykselle sopivan vastineen. Annassa näitä nimiä on yhteensä 23 kappaletta. Tällaisia suoraan käännettyjä nimiä edustavat esimerkiksi monet valtioiden nimet. Nämä nimet eivät tietenkään ole Annan kääntäjän keksintöjä, vaan Suomen kielien vakiintuneita sanoja. *The States* on käännetty perinteisesti *Yhdysvalloiksi*, kuten Suomessa on tapana. Samoin *Germany* on suomennoksessa *Saksa*, *France* on *Ranska* ja niin edelleen. Nämä ovat todellisia reaali maailman paikkoja, joiden nimille on suomenkieliset vastineet, joita kääntäjä on luonnollisesti käyttänyt. Tämä on tietenkin järkevää ja tarkoituksenmukaista: kun nimelle on suora suomenkielinen vastine, sitä tietenkin käytetään.

Victoria Island -niminen saari esiintyy käännöksessä suoraan käännettynä *Victoria-saarena*. Nimen ensimmäinen osa (*Victoria*, erisnimi) on lainattu, toinen osa (*Island*, yleisnimi) on käännetty. Siten tämä nimi on osittain käännös, osittain laina. Samankaltainen tapaus on myös *Lynde's Hollow*, *Lynden notko*. Nimen ensimmäinen osa on erisnimi, jota ei ole ollut tarvetta kääntää tai muotoilla uudelleen, mutta toisen osan kääntäminen on ollut mielekästä, jotta käännöksen lukijoillekin selviää paikan nimen viittaus paikan laatuun, notkoon.

Annassa mainitaan myös muutama teokseksi luokiteltava tapaus, jotka on käännetty suoraan. *Revelations*, eräs Raamatun kirjoista, käännetään suomeksi perinteisesti *Ilmestyskirjaksi*. Siten myös Annan kääntäjä on loogisesti tehnyt. Suoraan on käännetty myös erään runon nimi: *The Maiden's Vow* on suomennoksessa suoraan käännetty nimelle *Neidon vala*.

Muita suoraan käännettyjä nimiä ovat myös esimerkiksi *Red Cross – Punainen risti*, *Snow Queen – Lumikuningatar* sekä *Angel Gabriel – enkeli Gabriel*. Nämäkin ovat kaikki suoria käännöksiä.

4.3 Suomen kieleen mukaillut nimet

Toisinaan nimeä ei ole tarvis kääntää kokonaan, vaan riittää että sitä hieman mukaillaan suomen kieleen sopivammaksi tai luontevammaksi. Tällöin voidaan vaihtaa esimerkiksi vieraita äännteitä tai äänneyhdistelmiä suomenkieliselle helpommaksi. Nimiä siis voidaan mukauttaa suomalaiselle lukijalle tutumpiin muotoihin. Annassa on yhteensä kymmenen mukailtua nimeä.

Tähän kategoriaan kuuluu päähenkilö Annankin nimi. Olen jo aiemmin esitellyt katkelman, jossa on puhetta Annan nimestä. Annan nimi on alun perin siis *Anne*, suomenkielisessä teoksessa hän on *Anna*. Tällainen muutos on toki hieman hämmentävä, eikä selvää syytä muotoilulle ole nähtävissä. Väistämättä tämän tapauksen kohdalla tulee pohtineeksi, onko tällainen muutos todella ollut tarpeellinen. Toisaalta nykyaikana elävä lukija tutkii asiaa omalta kannaltaan, kun näkökulma on voinut kirjan käännösaikana olla tyystin erilainen.

Kirjoissa esiintyvä naapurin rouva Lynde on alkuperäisesti etunimeltään *Rachel*. Suomennoksessa rouvan etunimi on muodossa *Rakel*. Nimestä on siis poistunut suomen kielelle epätyypillinen ja hankala konsonanttiyhdistelmä *ch* joka on korvautunut suomalaiselle helpommaksi *k*-äännteeksi. Vastaavanlainen tapaus on myös Annan kotitilan rengin nimi. Vihervaarassa on renki, jonka nimi on alkuperäisessä teoksessa *Martin*. Tämä nimi ei varsinaisesti sisällä mitään suomalaiselle hankalia äännteitä, mutta kääntäjä on päätenyt muotoilemaan nimen uudestaan, ja siksi renki onkin suomennoksessa *Martti*-niminen. Sekä *Rakel* että *Martti* ovat luontevia nimiä suomalaiselle, mutta kiinnostavaa on, miksi kääntäjä on päätenyt muotoilemaan juuri nämä nimet uudelleen. Onhan teoksessa runsaasti muitakin vastaavia nimiä, kuten vaikkapa Annan vanhempien nimet *Walter* ja *Bertha Shirley*. Olisihan kääntäjä voinut muotoilla nämäkin vaikkapa muotoihin *Valtteri* ja *Bertta*. Tällaiset tapaukset osoittavat, että kääntäminen ei ole kuitenkaan usein kovin järjestelmällistä ja loogista.

Eräänlaisen ryhmän muodostavat neljä nimeä, jotka alkuperäisessä englanninkielisessä teoksessa ovat *Caesar*, *Titian*, *Virgil* ja *Mark Anthony*. Nämä neljä ovat historiallisia henkilöitä – Rooman keisari, italialainen taiteilija, antiikin Rooman aikainen runoilija sekä antiikin Rooman aikainen sotilas. Suomennoksessa nimet ovat *Cesar*, *Tizian*, *Vergilius* ja *Marcus Antonius*. Nämä nimet muodostavat kiinnostavan ryhmän. Kaikki nimet ovat alkuperäisteoksessa siinä muodossa, missä ne yleensäkin englanninkielisessä kielenkäytössä ovat. Suomenkieliset nimet taas noudattavat yleistä suomen kielen tapaa, paitsi *Caesar* on suomessakin tunnetumpi muoto keisarin nimestä, ainakin nykyään.

Esittelen tässä esimerkkinä vielä yhden mielenkiintoisen tapauksen. *Gulf of Saint Lawrence* on lahti, joka on Kanadan ja myös Prinssi Edvardin saaren edustalla Atlantin valtameressä. Englanninkielinen muoto on normaali sikäläinen tapa puhua kyseisestä lahdesta. Annan suomennoksessa tämä nimi on kiinnostavasti muotoiltu uudelleen muotoon *S:t Lorenzo lahti*. Ainakin nykyään tähän lahteen viitataan suomeksi yleensä muodossa *Saint Lawrencen lahti*. Tällainen muoto on varsin kiinnostava. *Lorenzo* ja *Lawrence* ovat kyllä mukaelmia saman pyhimyksen nimestä, mutta miksi kääntäjä on vaihtanut *Lawrencen* *Lorenzoksi*? Molemmat nimet ovat kuitenkin yhtä vieraita suomalaiselle, ja todennäköisesti suomennoksessa oleva muoto *S:t Lorenzo lahti* ei ole ollut yleisessä käytössä suomen kielessäkään.

4.4 Toisella nimellä korvatut nimet

Toisinaan kääntäjä tahtoo tehdä tai joutuu tekemään myös sellaisen ratkaisun, että nimi pitää käytännössä kokonaan vaihtaa. Tällöin nimen kääntäminen toisilla tavoilla on osoittautunut liian hankalaksi, merkitys on ollut vaikea siirtää käännösnimeen tai kirjailijan luoma nimi ei merkitsisi kulttuurisista syistä käännöskirjan lukijalle mitään, tai merkitsisi aivan väärää asiaa.

Annassa tällaisia korvattuja nimiä on 31. Suuren osan tästä kategoriasta muodostavat Annan mielikuvitusnimet erilaisille tarkoitteille. Lisäksi tähän kategoriaan kuuluu myös kirjailijan keksimiä nimiä, esimerkiksi erilaisten paikkojen sekä runojen ja muiden teosten nimiä. Seuraavassa tarkastelen tällaisia nimiä ja pohdin kääntäjän ratkaisuja sekä syitä, miksi nimet on mahdollisesti käännetty juuri tällä tavalla.

Kuten olen aiemmin maininnut, Anna-kirjoissa tärkeän osan nimistöistä muodostaa Annan mielikuvitusnimistö. Anna antaa erilaisille paikoille ja muille asioille omia nimiä. Näyttää siltä, että usein tällaiset nimet ovat sisällöllisesti varsin tärkeitä: kaikki Annan antamat lisänimet kertovat tarkoitteestaan jostain Annan mielestä tärkeää. Siksi myös käännökseen lukijalle on tärkeää saada selville, miksi Anna oikeastaan antaa lisänimiä ja mitä nämä nimet tarkoittavat. Tällaiset nimet jäisivät käänöksessä epäselviksi, jos kääntäjä ei huolellisesti pohtisi niille sopivinta käännöstrategiaa. Suuri osa Annan antamista nimistä onkin käännetty siten, että käytännössä nimi on kokonaan vaihdettu toiseen. Tällä tavalla on pystytty säilyttämään nimen luonne ja merkitykset.

Annan kodin lähellä on luonnonlähde, jolle Anna on antanut nimen *Dryad's Bubble*. Sana 'dryad' viittaa jonkinlaiseen metsänneitoon, 'bubble' tarkoittaa kuplaa tai liplatusta. Tällainen englanninkielinen nimi ei kuitenkaan kerro suomalaiselle välttämättä mitään. Suomen-

taja on korvannut nimen toisella nimellä *Metsänymfin lähde*. Nimessä säilyy sama tunnelma ja perusajatus. Nimestä myös selviää Annan viehtymys keijukaisiin ja muihin kuvitteellisiin olentoihin. Myös Annan kodin lähellä oleva Barryn lammikko on saanut uuden, kauniimman nimen *the Lake of Shining Waters*, joka vapaasti kääntyisi 'hohtavien vesien järveksi'. Tällainen suora käänнос saattaa kuitenkin olla hieman tönkkö, ja kääntäjä onkin antanut lammelle soljuvamman nimen *Tumma päilyvä aallokko*, joka kuvaa hyvin Annan romanttista mieltä ja viehtymystä kauniisiin sanoihin.

Annan mielenmaisemaa kuvaa hyvin myös nimi *Lover's Lane*. Annan mielestä tämä polku on niin ihastuttava, että hänelle tulee siitä mieleen onnelliset rakastavaiset, jotka polulla voisivat kulkea. Siksi hän onkin antanut polulle nimen, joka hänen mielestään kuvaa polkua täydellisesti. Nimi on suomennettu *Rakastavaisten poluksi*, joka säilyttää mielikuvan ja Annan ajatuksen hyvin:

”Tiedän kyllä, ettei siellä kulje mitään rakastavaisia, selitti hän Marillalle, mutta Diana ja minä luimme parillaan erästä hirveän hauskaa kirjaa, ja siinä on muuan Rakastavaisten polku. Siksi meilläkin piti olla sellainen, arvelimme me. Nimi on suloinen, eikö totta? Ja minä pidän erikoisesti tästä polusta, siksi että siellä voin nauraa ja huutaa niin paljon kuin tahdon, ihmisten kysymättä, olenko oikein viisas...” (Anna: 140.)

Eräs kirjan keskeisimmistä nimistä, Annan kotitilan nimi *Green Gables*, on myös käännetty vaihtamalla nimi kokonaan. Nimi viittaa rakennuksen vihreisiin päätykolmioihin. Tällainen nimi olisi kuitenkin aika vaikea suomentaa ymmärrettävästi, joten siksi Anna asuikin käännökseensä *Vihervaarassa*. Käännös-nimi ei suoraan viittaa rakennukseen vihreällä värillä, vaan ennemminkin vihreys viittaa tässä tapauksessa ympäröivään luontoon. Kuitenkin nimi säilyttää tarkoitetun tunnelman onnistuneesti.

Annan paras ystävä Diana Barry asuu *Orchard Slope* -nimisellä tilalla. Suoraan käännettynä nimi voisi olla jotakin hedelmä- tai puutarhanrinne -tyyppistä. Käännökseensä Dianan kodin nimi on kuitenkin *Mäntymäki*. Talon mäellä sijaitseva paikka ilmenee myös käännös-nimestä, mutta kiinnostavaa on, miksi hedelmätarha on vaihtunut mäntyihin. Kuitenkin lukijan mieleen tulevat kuvat ovat erilaisia, jos puhutaan männyistä tai hedelmäpuista. Annassa mainitaan, että Barryn perheen puutarha on täynnä kukkia, ja siellä on myös paljon korkeita mäntyjä (Anna: 115–116). Tämä lienee vaikuttanut kääntäjän ratkaisuun. Mäntymäki on kuitenkin yksinkertainen ja luonteva nimi.

Usein myös erilaisten runojen, laulujen ja kirjojen nimet on käännetty nimeä vaihtamalla. Englanninkielisessä alkuperäistekstissä eräs kuoro laulaa laulua nimeltä *Curfew Must*

Not Ring Tonight, joka on todellisen Rose Hartwick Thorpen kirjoittaman runon nimi. Mahdollisesti tuo runo on sävelletty myös lauluksi, jolloin kirjassa puhuttaisiin todellisesta laulusta. Käännöksessä laulun nimi on *Iltakellon ääni helää*. Kumpikin nimi viittaa jonkinlaiseen iltasoittoon. Alkukielinen laulun nimi viittaa toiveeseen, ettei iltakello soisi. Käännöksessä sen sijaan iltakello jo soittaa. Näissä nimissä iltakellolla on hieman eri sävy: englanninkielisessä nimessä sävy on negatiivisempi, kun toivotaan ettei iltasoittoa kuuluisi. Suomenkielisessä sävy taas on paljon positiivisempi, sillä sanat viittaavat iltakellon kauniiseen ääneen.

Vastaava tapaus on myös *Bingen on the Rhine* -niminen runo. Tämäkin on todellinen runo, jonka on kirjoittanut Caroline Norton. Runon nimi viittaa todelliseen saksalaiseen kaupunkiin nimeltä Bingen am Rhein. Käännöksessä runon nimi esiintyy kahdessa hieman erilaisessa muodossa: *Linna Reinillä / Linna Rheinillä*. Rein-nimi on säilynyt käännöksessäkin, vaikka viittaus todelliseen kaupunkiin on kadonnut ja tilalle on tullut linna joen varressa.

Luultavasti kumpikaan näistä todellisista runoista ei ole ollut suomalaiselle lukijalle tuttu. Runoista ei ole ollut olemassa käännöstä, jolloin kääntäjä on voinut käyttää omaa harkintaansa nimien uudelleen muotoilussa.

5 ERIKOISTAPAUKSIA

Tässä luvussa käsittelen sellaisia käännettyjä nimiä, jotka eivät kunnolla sovi mihinkään neljästä pääkategoriasta, tai jotka ovat erityisen kiinnostavia ja siksi esittelemisen arvoisia tapauksia. Ensiksi käsittelen lyhennetyiksi nimiksi kutsumani ryhmän, johon kuuluvat sellaiset nimet, joita kääntäjä on jollakin tavalla lyhentänyt, yleensä jättänyt pois jonkin osan useampiosaisesta nimestä. Toisena käsittelen sellaiset nimet, jotka on käännetty erehdyksellisesti useammalla tavalla. Tähän ryhmään kuuluvat myös muut kääntäjän virheet, sillä nimistöstä löytyy sellaisia tapauksia, joissa on jokin muu virhe. Kolmantena käsittelen vielä sellaiset tapaukset, joissa teksti on kokenut muitakin muutoksia nimen käsittelyn ohella. Tällaiset tapaukset ovat kiinnostavia, sillä ne kertovat paljon siitä, millainen on kääntäjän vaikutus tekstiin.

5.1 Lyhennetyt nimet

Tässä luvussa käsittelen sellaisia nimiä, jotka käänösprosessissa ovat jollakin tavalla lyhentyneet. Tällaiset nimet jakaantuvat kahteen pääasialliseen tyyppiin.

Ensinnäkin nimistöstä löytyy runsaasti sellaisia tapauksia, joissa kääntäjä on jättänyt henkilön nimestä jonkin osan pois käännöksestä. Teoksessa mainitaan siis henkilöitä, joilla on useita etu- tai sukunimiä, esimerkiksi *Clara Louise MacPherson*. Tämä henkilö esiintyy käänöksessä yksinkertaistetulla nimellä *Clara MacPherson*. Kääntäjä on siis jättänyt henkilön toisen etunimen pois. Tämä johtuu mahdollisesti siitä, että perinteisesti Suomessa ihmisiä puhutellaan – ja heistä puhutaan – yleensä vain etu- ja sukunimellä. Vaikka monilla suomalaisillakin on useita etunimiä, niitä harvoin käytetään arkipuheessa.

Tällaisia käännöksiä on teoksessa yhteensä neljä: *Clara Louise MacPherson* – *Clara MacPherson*, *Ella May MacPherson* – *Ella MacPherson*, *Mary Alice Bell* – *Alice Bell* sekä *Moody Spurgeon MacPherson* – *Moody Spurgeon*. Kahdessa ensimmäisessä kääntäjä on jättänyt pois keskimmäisen nimen, eli toisen etunimen. Nimet on käännetty yksinkertaiseen etunimi + sukunimi -muotoon. Kolmannessa esimerkissä ensimmäinen etunimi on poistettu. Neljäs tapaus on erilainen, sillä siinä kääntäjä onkin poistanut henkilön sukunimen *MacPherson*. Jäljelle on jäänyt kaksi etunimeä, *Moody* ja *Spurgeon*.

Toinen lyhennettyjen nimien tyyppi liittyy myös etunimiin, mutta eri tavalla. Tähän kategoriaan kuuluvat sellaiset nimet, joissa alun perin on jokin nimimäärite, etunimi sekä su-

kunimi: *Mrs. Alexander Spencer*. Käännöksessä puhutaan *rouva Spenceristä*. Nimestä on siis nimimäärte *mrs./rouva*, aviomiehen etunimi sekä pariskunnan sukunimi. Tällainen puhuttelutapa on tavallista englanninkielisissä maissa, mutta Suomessa tällaista puhuttelutapaa ei perinteisesti oikeastaan käytetä lainkaan. Siksi kääntäjä on todennäköisesti muotoillut nimen suomalaista tapaa vastaavaksi. Tähän ryhmään kuuluvat myös *Mr. Harmon Andrews* -tyyppiset nimet, joissa on nimikemäärte, etunimi ja sukunimi. Kääntäjä on usein jättänyt etunimen välistä pois, jolloin nimi on yksinkertaisessa nimikemäärte + sukunimi -muodossa, *herra Andrews*.

Tällaisia nimikäännöksiä *Annassa* on yhteensä viisi: *Mrs. Alexander Spencer – rouva Spencer*, *Mrs. Peter Blewett – rouva Blewett*, *Mr. and Mrs. Chester Ross – herra ja rouva Ross*, *Mr. Silas Sloane – herra Sloane*, *Mr. Harmon Andrews – herra Andrews*.

Miksi kääntäjä on sitten päätenyt tällaiseen ratkaisuun? Luultavasti kysymys on siitä, että käännöksestä on pyritty tekemään mahdollisimman yksinkertainen ja suomalaisen kulttuuriin sopiva: nimiä on lyhennetty enemmän sen tyyppisiksi nimiksi, joita Suomessa perinteisesti käytetään arkipuheessa. Suomessa on tavallisempaa puhua vaikkapa Matti Virtasesta kuin Matti Antero Virtasesta, tai herra Virtasesta kuin herra Matti Virtasesta.

5.2 Kahdesti käännetyt ja virheelliset nimet

Annasta löytyy muutamia tapauksia, joissa kääntäjä on tehnyt jonkinlaisen virheen. Toisinaan nimi on käännetty kahdessa eri kohdassa eri tavoin, ja joskus nimissä on myös tapauksia, joissa jokin kirjain näyttäisi vaihtuneen erehdyksenä.

Teoksessa mainitaan paikannimi *New Brunswick*. Tämä nimi esiintyy käännöksessä kahdella tavalla: suoraan lainattuna *New Brunswickina* sekä käännettynä *Uutena Brunswickina*. Kiinnostava tapaus on myös toinen todellinen paikannimi *Charlottetown*, joka löytyy käännöksessä kolmena eri muotona: *Charlotte Town*, *Charlottentown* sekä suoraan lainattu *Charlottetown*. Kaksi edellä mainittua käännöstapaa esiintyvät käännöksessä vain kerran, kun taas jälkimmäisin näyttää olevan vakiintunut muoto. Myös erään *Annan* ystävättären nimi on kirjoitettu kahdella eri tavalla: alun perin hän on *Sophia Sloane*, mutta käännöksessä hän esiintyy sekä nimellä *Sophia Sloane* että *Sophie Sloane*.

Kirjan aikana kahdessa kohtauksessa Anna ja Diana laulavat erästä laulua, jonka nimi on alun perin *Nelly In The Hazel Dell*, joka vapaasti käännettynä tarkoittaa 'Nelly pähkinälaaksossa'. Kääntäjä on kääntänyt nimen saattaakseen sen ymmärrettäväksi suomalaisille

lukijoille vaihtamalla nimen kokonaan, mutta erehdyksessä nimi onkin käännetty kahdella eri tavalla: eräässä kohdassa laulun nimi on *Nelly kori kainalossa*, ja toisessa kohdassa *Nelly kori käsivarrellaan*. Nämä kaksi suomennosta ovat virheestä huolimatta hyvin lähellä toisiaan – kori kainalossa, kori käsivarrella; merkitys ei käytännössä muutu. Kiinnostavaa on kuitenkin se, miksi kääntäjä on päätenyt vaihtamaan nimen näin erilaiseen – alkuperäinen nimi on itse asiassa aivan erilainen kuin suomennoksen nimi.

E erityisen hämmentävä tapaus on Willowmere, joka on pieni lampi Dianan kodin Mäntymäen lähellä. Tämä nimi on suomennettu kahdella eri tavalla: *Kirkassilmä* ja *Kuiski, kuiski, paju!* Tämä on varsin erikoinen tapaus, sillä näillä kahdella käänöksellä ei ole oikein mitään yhteistä. Alkuperäisen nimen osa *willow* tarkoittaa pajua, *mere* taas voisi viitata pieneen lampeen. Kääntäjällä näyttäisi tapahtuneen ajatusvirhe: *Kirkassilmä* viittaa ennemminkin lampeen, kun taas *Kuiski, kuiski, paju!* viittaa selvästi pajuun. Tällainen käänös osoittaa, kuinka monella tavalla nimiä voidaankaan kääntää: tämäntyyppisille erisnimille ei ole olemassa vain yhtä ainoaa oikeaa käänösmuotoa, vaan kääntäjä voi luoda hyvinkin erityyppisiä nimiä korvaamaan alkuperäistä nimeä. Molemmat nimet ovat sinänsä hyviä käänöksiä.

Käänöksissä on myös virheitä, jotka ovat todennäköisesti huolimattomuusvirheitä: Annasta löytyy useita tapauksia, joissa käänöksen nimi on muuten samanmuotoinen kuin alkuperäisessä, mutta jokin kirjain on vaihtunut. Tällaisia tapauksia ovat *Jane Andrews – Jone Andrews*, *mr. Sadler – herra Sadles*, *Sara Gillis – Sarah Gillis* sekä *Mary Joe – Mare Joe*. Nämä kaikki tapaukset vaikuttavat siltä, että käänökseen on pujahtanut jonkinlainen huolimattomuusvirhe. Kääntäjän virheen lisäksi on myös mahdollista, että tällaiset yhden tai muutamman kirjaimen virheet ovat yksinkertaisesti painovirheitä.

5.3 Kääntämättä jätettyjä ja yleisnimillä korvattuja nimiä

Tässä luvussa käsittelem sellaiset tapaukset, joissa on jotain erityisesti mainitsemisen arvoista. Kiinnostavia ovat esimerkiksi sellaiset tapaukset, joissa alkukielisessä tekstissä on erisnimi, mutta joissa kääntäjä on kääntänyt nimet yleisnimenä. Toisinaan on myös sellaisia tapauksia, joissa kohtaa on muutettu jotenkin laajemminkin.

Seuraavassa on katkelma alkukielisestä tekstistä. Tässä kohdassa Anna kertoo Marilalle, kuinka kaikki koululaiset olivat eräänä iltapäivänä poimimassa kukkia:

”--We made wreaths of the Mayflowers and put them on our hats; and when the time came to go home we marched in procession down the road, two by

two, with our bouquets and wreaths, *singing 'My Home on the Hill.'* --”
[kursiivi minun] (Anne: 161)

Seuraavassa sama katkelma suomenkielisestä käännöksestä:

”-- Teimme kieloista seppeleitä ja kiedoimme ne hattujemme ympäri, ja kun tuli kotiin lähdön aika, niin kuljimme parittain pitkin tietä käsissämme suuret kukkavihkomme, *ja laulelimme.* --” [kursiivi minun] (Anna: 215)

Englanninkielisessä alkutekstissä Anna kertoo lasten poimineen orapihlajan kukkia, ja kotiin lähtiessään lapset ovat laulaneet laulua nimeltä *My Home on the Hill*. Vapaasti käännettynä tämä voisi olla esimerkiksi *Kotini kukkulalla*. Kyseistä laulua ei varmaankaan ole tunnettu Suomessa, joten kääntäjä on tehnyt kiinnostavan ratkaisun. Hän ei ole kuitenkaan kääntänyt laulun nimeä tai korvannut sitä jollakin suomalaisille tutulla laulun nimellä, vaan hän on jättänyt koko erisnimen kääntämättä, ja käännöksessä lapset siis vain laulelevat jotakin nimeltä mainitsematonta. Lauleskelu on suomennoksessa epämääräisempää kuin alkuperäisessä tekstissä. Lisäksi kohdassa mainitut kukat ovat vaihtuneet kieloihin.

Vastaava tapaus on myös kohdassa, jossa Matthew lukee lehteä. Lehden nimi on alkukielisessä tekstissä *Farmer's Advocate*. Lehden nimi tarkoittaa vapaasti käännettynä *Maanviljelijän puolustajaa*. Tässäkään kohdassa kääntäjä ei ole kuitenkaan kääntänyt nimeä suoraan tai korvannut sitä toisella nimellä. Nimi on jätetty kääntämättä ja korvattu yleisnimellä *maamieslehti*. Teksti ei kuitenkaan varsinaisesti menetä mitään tärkeitä merkityksiä tällä muutoksella.

Erisnimi on jätetty kääntämättä myös kohdassa, jossa puhutaan neiti Josephine Barryn kodista Charlottetownin kaupungissa. Englanninkielisessä tekstissä puhutaan talosta, jonka nimi on *Beechwood*, joka tarkoittaa pyökkipuuta. Käännöksessä talosta puhutaan vain ”ko-meana vanhana rakennuksena” (Anna: 294). Tällainen ratkaisu saattaa mahdollisesti liittyä siihen, että Suomessa kaupunkitalojen nimeäminen ei ole ollut niin tavallista kuin englanninkielisissä maissa.

Aivan päinvastaisia tapauksia kuin edellä mainitut ovat sellaiset kohdat, joissa alkukielisessä tekstissä ei ole erisnimeä, mutta johon kääntäjä on kuitenkin sijoittanut jonkin erisnimen. Eräässä kohdassa Anna ja Marilla keskustelevat pyhäkoulusta ja siellä osattavista asioista. Alkukielisessä tekstissä puhutaan lehdestä yleisnimellä *a quarterly*, joka viittaa neljä kertaa vuodessa ilmestyvään julkaisuun. Tässä tapauksessa kyseessä lienee jonkinlainen kirkollinen julkaisu, josta lasten piti opetella vastauksia pyhäkoulussa kysyttäviin kysymyksiin

(Anne: 79–80). Käännöksessä tässä kohdassa Anna ja Marilla puhuvat *Johtotähti*-nimisestä julkaisusta. Johtotähti viittaa ilmaisuun, jossa johtotähti merkitsee jonkinlaista ohjenuoraa tai toimintaperiaatetta. Kääntäjä on tässä halunnut mahdollisesti selventää merkitystä. Neljännessä vuosittainen julkaisu ei suomalaiselle lukijalle viittaa selkeästi tällaiseen kirkolliseen julkaisuun, josta on kysymys. Johtotähti on todennäköisesti ollut selkeämpi ilmaisu, joka on tuonut merkityksen esiin paremmin kuin pelkkä yleisnimi.

Toisinaan käännökseen on myös ilmestynyt erisnimiä kohtiin, joissa niitä ei alkuperäisessä tekstissä ole lainkaan ollut. Eräässä kohtauksessa Anna pohdiskelee tulevaisuuttaan, ja arvelee ryhtyvänsä Punaisen ristin hoitajaksi tai lähetyssaarnaajaksi:

”-- I think when I grow up I'll be a trained nurse and go with the Red Crosses to the field of battle as a messenger of mercy. That is, if I don't go out as a foreign missionary. - -” (Anne: 192)

Suomenkielisessä käännöksessä Anna kyllä suunnittelee lähtevänsä sairaanhoitajaksi tai lähetyssaarnaajaksi, mutta tarkentaakin suunnitelmiaan Kongoon:

”Luulen, että suureksi tultuani menen sotaan Punaisen ristin sisarena... Ellen mene Kongoon lähetyssaarnaajaksi. -- ” (Anna: 249)

Molemmat katkelmat ovat melko lähellä toisiaan. Suomenkielinen teksti on kuitenkin hieman lyhennettyä, ja siihen on tosiaankin tarkennettu vielä maan nimi *Kongo*. Jälleen selityksenä lienee se, että kääntäjä on halunnut selventää kohtauksen merkityksiä suomalaisille lukijoille, ja siten päätynyt tarkentamaan, minne Anna mahdollisesti voisi lähteä lähetyssaarnaajaksi. Ei ole kuitenkaan selvää, miksi kääntäjä on päätynyt Kongoon. On mahdollista, että käännöksen tekemisen ajankohtana Kongo ja sen tapahtumat ovat esimerkiksi olleet tärkeä puheenaihe.

Vastaavalla tavalla eräässä kohdassa Marilla hämmästyessään sanoo: ”Dear life and heart!” Käännöksessä hämmästyneisyyden ilmaus onkin ”Pyhä Antonius!” Alkuperäiselle ilmaukselle ei liene suomessa suoraa käännöstä, joten kääntäjä on valikoinut vastaavan ilmauksen olemassa olevista suomalaisista sanonnoista.

5.4 Muutettuja kohtauksia

Toisinaan jotkin kohtaukset näyttävät muuttuneet laajemminkin. Käännöksistä löytyy kaksi kiinnostavaa tapausta, joissa suomenkielisessä tekstissä puhutaan *Shakespearesta* ja *Macbethista*. Erikoista on se, ettei alkukielisessä tekstissä kummassakaan kohdassa ole puhe kyseisestä kirjailijasta ja hänen näytelmästään.

Seuraavassa katkelmassa Anna kertoo Marillalle, kuinka on lausunut runoa koulussa:

”--We had recitations this afternoon. I just wish you could have been there to hear me recite '*Mary, Queen of Scots.*' I just put my whole soul into it. Ruby Gillis told me coming home that the way I said the line, '*Now for my father's arm, she said, my woman's heart farewell, 'just made her blood run cold.*'” [kursiivit minun] (Anne: 191)

Sama kohta suomenkielisessä käännöksessä menee näin:

”-- Nyt iltapäivällä olemme lausuneet runoja. Toivon, että olisitte olleet siellä ja kuulleet minun lausuvan '*Lady Macbeth*'in. Panin koko sieluni siihen... Kun sitten menimme kotiin, sanoi Ruby Gillis minulle, että lausuessani säkeet:
- ”*Suureks mielit,
Himoa sull' on kunniaan, mutt' pahuus,
Sen kätyri, sulta puuttuu*” -
silloin häntä oikein värisytti luihin ja ytimeen saakka.” [kursiivit minun] (Anna: 248)

Tässä kohdassa käännöksessä on siis merkittävä muutos verrattuna alkukieliseen tekstiin. Alkuperäisessä tekstissä Anna kertoo lausuneensa runoa *Mary, Queen of Scots*, joka viittaa Skotlannin kuningatar Maria Stuartiin. Englanninkielisessä kulttuurissa runo on todennäköisesti ollut tuttu, ja ainakin kaikki varmasti ovat tienneet, kenestä runo kertoo. Suomalaisille lukijoille Skotlannin ja Englannin historia ei ole kuitenkaan ollut kovin tuttua, joten kääntäjä on vaihtanut kohtaan *Lady Macbethin*, suomalaisille tutumman hahmon Macbeth-näytelmästä. Tällainen muutos on aiheuttanut myös sen, että kohtauksessa lainattu runon katkelma on vaihdettu. Katkelmat eivät liity toisiinsa mitenkään, mutta ehkäpä kääntäjä on ajatellut, että jokin tällainen ylevän kuuloinen lainaus toimii kohtauksessa, oli kysymys sitten *Lady Macbethista* tai *Maria Stuartista*.

Toinen Macbethiin liittyvä tapaus on vastaavanlainen. Anna lausuu jälleen tekstiä ää-

neen, englanninkielisessä tekstissä seuraavalla tavalla:

”The cows swung placidly down the lane, and Anne followed them dreamily, repeating aloud the battle canto from 'Marmion' – which had also been part of their English course the preceding winter and which Miss Stacy had made them learn off by heart – and exulting in its rushing lines and the clash of spears in its imagery. When she came to the lines:

*'The stubborn spearsmen still made good
Their dark impenetrable wood,'*

she stopped in ecstasy to shut her eyes that she might the better fancy herself one of that heroic ring.” (Anne: 229)

Suomenkielisessä käännöksessä Anna lausuukin Macbethiä:

”Lehmät lönyttelivät hiljakseen polkua pitkin, ja Anna kulki niiden jälessä ajatuksiinsa vaipuneena ja lukien ääneen itsekseen erästä kohtaa 'Macbethistä. He olivat saaneet tutustua Shakespearaan koulussa edellisenä talvena, ja tuo englantilainen runoilija oli tehnyt valtavan vaikutuksen Annaan, joka oli opetellut ulkoa pitkiä palasia näytelmästä. Kun hän tuli riveihin:

'Älä pelkää, kunnes Dunsinaniin kulkee

Birnamin metsä.' - Ja nyt metsä kulkee

Päin Dunsinania. - Aseihin! Joutuun! -

sulki hän hurmaantuneena silmänsä voidakseen paremmin kuvitella ereenpäin rientävää sotajoukkoa vihreät oksat käsissä.” (Anna: 290)

Englanninkielisessä tekstissä Anna lausuu sotaisaa kohtausta Walter Scottin *Marmion*-runosta, joka heidän on pitänyt opetella koulussa ulkoa. Käännöksessä Anna lausuukin sotakohtausta Shakespearen *Macbethista*, josta hän on omaksi huvikseen opetellut katkelmia ulkoa. Tässä kohdassa käännös eroaa siis varsin paljon alkuperäisestä tekstistä. Kääntäjä on tässäkin kohdassa luultavasti päätellyt, että Scottin runo ei ole suomalaislukijoille kovin tuttu, ja on jälleen käyttänyt tunnetumpaa Shakespearea ja *Macbethiä*. Outoa on kuitenkin se, miksi alkuperäisen tekstin määrätty oppiminen on muutettu Annan omaksi haluiksi opetella. Tällaiselle muutokselle ei näy mitään selkeää syytä.

Vastaava on myös tapaus, jossa Anna lukee alkuperäisteoksessa *Ben Huria* salaa koulussa, ja saa siitä toruja.

”Miss Stacy caught me reading 'Ben Hur' in school yesterday afternoon when I should have been studying Canadian history. Jane Andrews lent it to me. I was reading it at dinner hour, and I had just got to the chariot-race when school went in. I was simply wild to know how it turned out – although I felt sure Ben Hur must win – because it wouldn't be poetical justice if he didn't - -” (Anne: 240)

Käännöksessä Anna lukeekin *Setä Tuomon tupaa*:

”Neiti Stacy tapasi minut lukemassa 'Setä Tuomon tupaa' eilen iltapäivällä koulussa, kun minun oikeastaan olisi pitänyt lukea historialäksyäni. Sain sen lainaksi Jane Andrews'ilta. Se oli minulla aamiaistunnilla, ja olin juuri lukemassa pienestä hauskaista neekerityöstä Topsyä, kun tunti alkoi. Ja silloin olin hänestä niin kauheasti huvitettu - -” (Anna: 304)

Tämäkin on hyvin kiinnostava tapaus. Miksi kääntäjä on vaihtanut *Ben Hurin* *Setä Tuomon tupaan*? Onko kääntäjä ajatellut, että suomalaiset tietävät paremmin *Setä Tuomon* kuin *Ben Hurin*? Vai kertooko tämä jotakin kääntäjän ajatusmaailmasta? Annaa nimittäin torutaan hänen luettuaan tällaista ”hauskaa kirjaa”. Tämä on erikoinen muutos käännöksessä, koska *Ben Hur* ja *Setä Tuomon tupa* ovat kuitenkin varsin erityyppiset teokset, eikä niillä varsinaisesti näytä olevan mitään tekemistä keskenään.

Tällaisten tapausten kohdalla on todella kiinnostavaa pohtia, miksi kääntäjä on päätenyt tekemiinsä ratkaisuihin. Kysymykseen ei luonnollisesti ole selvää vastausta, koska jälleen on kysymys kääntäjän tekemästä ratkaisusta, johon ei välttämättä ole mitään erityistä selitystä tai perustetta. Tällaiset tapaukset vahvistavat toteamusta, että kääntäjän rooli käännetyn tekstin muotoutumisessa on varsin suuri.

6. VERTAILUA ALKUPERÄISEN JA UUDISTETUN KÄÄNNÖKSEN KESKEN

6.1 Yleisiä huomioita

Tässä luvussa ryhdyin käsittelemään *Annan nuoruusvuosien* uudistettua käännöstä vuodelta 1961. Tarkoitukseni on vertailla käännöksiä ja tutkia, millaisia eroja näistä kahdesta suomenkielisestä versiosta löytyy. Oleellista on huomata, että kyseessä ei suinkaan ole kaksi eri käännöstä, vaan nimenomaan alkuperäinen käännös ja sen tarkistettu versio.

Uudistetun käännöksen tarkoitus on uudistaa ja korjata käännöstä. Alkuperäisestä käännöksestä korjataan sinne pujahtaneita virheitä, kieliasua uudistetaan ja muokataan ajalle sopivammaksi. Kyseessä ei ole siis uusi käännös, vaan nimenomaan vanhan, alkuperäisen käännöksen pohjalta tehty versio. Siksi nämä versiot ovat kuitenkin melko lähellä toisiaan. Jos kyseessä olisi kaksi eri käännöstä, erot olisivat todennäköisesti paljon suurempia.

Kun näitä kahta versiota lukee rinnakkain, muutokset ovat kuitenkin selvästi huomattavissa. Ensinnäkin sanasto näyttäisi muuttuneen huomattavasti. Seuraavassa tarkastelen hie- man alkuperäisen ja uudistetun käännöksen sanastollisia seikkoja keskenään. Kohtauksessa Anna on kutsunut ystävänsä Dianan teelle luokseen. Ensiksi katkelma 1920-luvun käännöksestä:

Kun Anna tuli takaisin keittiöstä, istui Diana juomassa toista mehulasiaan, ja kun Anna hetkisen kuluttua uudelleen *'persvedeerasi'* hänelle, ei hän tarvinnut monta käskyä, ennenkuin hän kaatoi itselleen kolmannen lasin. Lasit olivat kunnollisesti täytetyt, ja vattumehu oli todellakin erinomaisen hyvää. ”Parasta mitä olen koskaan juonut”, sanoi Diana. ”Se on koko joukon parempaa kuin rouva Lynden mehu, vaikka hän niin paljon kerskailee sillä. Se ei maistu *rahtustakaan* samanlaiselta kuin hänen.”
 ”Voin kyllä arvata, että Marillan mehu on parempaa kuin rouva Lynden”, sanoi Anna hyvin vakuuttavasti. ”Marilla on *potra* emäntä, sen saat uskoa. Nyt hän koettaa opettaa minua laittamaan ruokaa, mutta siitä tulee hänelle kyllä paljon vaivaa, pelkään minä. Ruuan laittamisessa on niin *sidottu*, täytyy tarkoin noudattaa keittokirjan sääntöjä, ja minulle on mieluisinta kuvitella omin päin... Viime kerralla kun laitoin *vanukasta*, unohdin panna jauhoa.” -- [kursiivit minun] (Anna: 165-166)

Uudistetussa käännöksessä sama kohta kuuluu seuraavalla tavalla:

Kun Anna tuli takaisin keittiöstä istui Diana juomassa toista mehulasillis-

taan, ja kun Anna hetken kuluttua *tarjosi* hänelle lisää, ei tarvittu monta kehotusta, kun hän kaatoi itselleen kolmannen täysinäisen lasin. Vattumehu oli todellakin erikoisen hyvää.

”Parasta mitä koskaan olen juonut”, sanoi Diana. ”Se on paljon parempaa kuin rouva Lynden mehu, vaikka hän aina kerskailee sillä. Se ei maistu *yhtään* samanlaiselta kuin hänen.”

”Arvaan kyllä, että Marillan mehu on parempaa kuin rouva Lynden”, sanoi Anna ylpeänä. ”Marilla on *loistava* emäntä, sen saat uskoa. Nyt hän koettaa opettaa minua laittamaan ruokaa, mutta siitä hänelle kyllä tulee varmasti kova urakka. Ruoan laittaminen on kauhean *pikkutarkkaa*, täytyy aina noudattaa keittokirjan määräyksiä, ja minusta on hauskaa antaa ajatusten lentää. Viime kerralla kun laitoin *kakkua*, unohdin jauhot kokonaan.” -- [kursiivit minun] (Uudistettu Anna: 122)

Olen kursivoinut molemmista katkelmista kiinnostavia sanastollisia eroja. Vaikka molemmat käännökset kulkevatkin kutakuinkin samoilla linjoilla, tuntuu että nimenomaan sanastossa on eroja. *Persvedeeraaminen* on ehkä ollut 1920-luvulla luontevampi ilmaus kuin nykyään, joskin se on silloinkin ollut lainausmerkeissä, joten sana ei liene ollut kuitenkaan aivan tavallista kielenkäyttöä. Kääntäjä on tällaisella sanavalinnalla luultavasti halunnut painottaa jotakin erityistä. Uudistetussa käännöksessä sana onkin käännetty yksinkertaisesti vain *tarjoamiseksi*.

Alunperin Marilla on ollut käännöksessä *potra* emäntä, mutta uudistetussa käännöksessä hän on *loistava*. Tällainen muutos lienee ollut aivan järkeenkäyvä, sillä *potra*-sana viittaa kyllä myös rivakkaan, mutta useammin sitä nykyään kuitenkin käytetään lähinnä kuvaamaan vankkarakenteista lasta, kuten esimerkiksi 'potra poika'. Alun perin englanninkielisessä versiossa Marilla on '*a famous cook*', mikä tarkoittaa arkikielessä kutakuinkin 'mainiota kokkia'.

Annan mielestä on vaikea oppia tekemään ruokaa. 1920-luvun käännöksessä hän toteaa, että se on niin *sidottua*, kun taas uudistetussa käännöksessä se on hänen mielestään *pikkutarkkaa*. Alunperin englanniksi Anna sanoo kuitenkin näin: ”There's so little scope for imagination in cookery. You just have to go by rules.” (Anne: 124) Kiinnostavaa on, että suomenkielisissä teksteissä Anna vielä toteaa, että hän haluaa ”kuvitella omin päin” tai ”antaa ajatusten lentää”. Tällaista kohtaa englanninkielisessä tekstissä ei kuitenkaan ole.

Anna unohtaa laittaa jauhoja leipomukseen. 1920-luvulla kysymys on ollut vanukkaasta, uudistetussa käännöksessä puhutaan kakusta. Uudistettu käännös on tässä tapauksessa lähempänä alkuperäistä tekstiä, sillä siinä Anna sanoo: ”The last time I made a cake I forgot to put the flour in--”. (Anne: 124) Kysymys on siis tosiaankin kakusta, kuten uudistetussa käännöksessä. Alkuperäinen käännös onkin hieman outo, sillä kakun muuttuminen vanukkaaksi ei ole millään tavalla perusteltu. Tällainen muutos vaikuttaa oikeastaan vain huolimattomuudelta

käännöksen tekemisessä.

Alkuperäisen ja uudistetun käännöksen välillä on paljon yksittäisiin sanoihin liittyviä eroja. Käännökset eroavat kuitenkin myös muilla tavoin. Uudistetun käännöksen teksti on nykylukijan korvaan paljon sujuvampaa ja luontevaa. 1920-luvulla Anna on myös teititellyt koko kirjan ajan Marillaa, kasvatusäitiään. Uudistetussa käännöksessä hän sen sijaan kotoisesti sinuttelee Marillaa alusta loppuun.

Eri-ikäisistä käännöksistä voi tehdä myös muunlaisia kieleen liittyviä huomioita. Seuraavassa kiinnostava lainaus ensin alkuperäisestä käännöksestä:

Kaikki suuret asiat ovat läheisesti liittyneet pikku seikkoihin. Ensi silmäyksellä voi näyttää siltä kuin erään kanadalaisen pääministerin päätöksellä ulottaa poliittinen kiertokulkunsa myöskin prinssi Edvardin saarelle olisi vähän tekemistä Vihervaaran pikku Anna Shirleyyn tulevaisuudenkohtalojen kanssa. Niin oli kuitenkin asia. (Anna: 184)

Vastaava kohta on uudistetussa käännöksessä seuraavanlainen:

Suuriin tapahtumiin kietoutuu aina joukko pikku tapauksia. Kuulostaa ehkä hämmästyttävältä, että Kanadan pääministerin poliittinen kiertomatka voi koitua merkittäväksi Vihervaaran pikku Anna Shirleyyn elämässä, mutta niin vain kävi. (Uudistettu Anna: 136)

On erittäin kiinnostavaa vertailla näitä kahta erilaista tekstiä keskenään. Nykylukijalle ensimmäinen katkelma kuulostaa hieman sekavalta ja aivan selvästi vanhahtavalta. Alkuperäinen käännös vaikuttaisi olevan melko lähellä englanninkielistä tekstiä. Jälkimmäinen katkelma on jo aivan selvästi modernimpaa kielenkäyttöä, ja kuulostaa huomattavasti luontevamalta. Suomen rakenteet ja sanajärjestys ovat luontevammat.

Tällaiset sanastolliset ja muutkin kielenkäytön erot kuvaavat kulttuurin sekä kielen muutosta. Alkuperäinen käännös on todennäköisesti ollut ajalleen tyypillinen ja konventioita noudattava. Nykyään se kuitenkin kuulostaa selkeästi vanhahtavalta. Käännös on uudistettu 1960-luvulla, ja kuulostaa jo paljon luontevamalta nykylukijalle. Kiinnostavaa on myös pohtia, millä tavoin teos mahdettaisiin kääntää 2000-luvulla. Todennäköisesti tämäkin käännös olisi jälleen erilainen. Kielenkäyttö ja kääntämisen tavat muuttuvat jatkuvasti ajan mukana.

6.2 Havainnot nimistöstä

Annan nuoruusvuosien alkuperäinen ja uudistettu käännös eroavat toisistaan myös nimistön kannalta. Monet nimet ovat samassa muodossa sekä alkuperäisessä että tarkistetussa käännöksessä, kuten onkin luonnollista, kun kyseessä on alkuperäinen ja uudistettu käännös. Muutamia kiinnostavia eroja kuitenkin löytyy.

Alkuperäisessä käännöksessä rouva Lynden etunimi on muotoiltu uudelleen *Rakeliksi*. Uudistetussa käännöksessä nimi on kuitenkin alkuperäisessä englanninkielisessä muodossaan *Rachel*. Käännöstä uudistettaessa on luultavasti todettu, että nimen muotoilulle ei ole enää ollut tarvetta, sillä *Rachel* on kuitenkin suhteellisen helppo nimi. Samalla tavalla myös vanhan käännöksen *Martti*-renki on palannut uudistetussa käännöksessä alkuperäiseen nimeensä *Martin*. Myös tämä nimi on yksinkertainen ja helppo lausua myös suomenkieliselle lukijalle. Lisäksi tällaiset muutokset ovat yhdenmukaistaneet henkilönnimien käsittelyä käännöksessä – koska muita ”tavallisia” henkilönnimiä ei ole muokattu, näiden kahdenkin on katsottu sopivan uudistettuun käännökseen alkuperäisillä nimillään, aivan kuten muidenkin vastaavien nimien. Päähenkilö Anna sen sijaan on saanut pitää 1920-luvun käännöksessä saamansa nimen, mikä onkin ihan loogista – päähenkilön nimen muuttaminen olisi herkästi melko sekaannuttavaa.

Muutamit muutkin nimet ovat kokeneet pieniä muutoksia. 1920-luvun käännöksessä tapahtumasaaren nimi on kirjoitettu toisinaan muodossa *prinssi Edvardin saari*, toisinaan taas isolla alkukirjaimella *Prinssi Edvardin saari*. Uudistetussa käännöksessä nimi on järjestelmällisesti jälkimmäistä muotoa. Annan nimeämä kukkanen on alkuperäisessä käännöksessä *Silmienilo*, uudistetussa käännöksessä osat on kirjoitettu erikseen ja nimi on muodossa *Silmien ilo*. Alkukielisessä teoksessa puhutaan eräässä kohdassa Raamatusta, *Bible*. Jostain syystä 1920-luvun käännös kuitenkin puhuu *Uudesta testamentista*. Tämä on korjattu uudistettuun käännökseen ja niinpä siinäkin puhutaan englanninkielisen teoksen tavoin *Raamatusta*.

Marilla on aktiivinen toimija kirkon piirissä, ja käy usein erilaisissa kirkollisissa kokouksissa. Alkuperäisessä käännöksessä hän käy eräässä kohdassa *Suojelusyhdistyksen* kokouksessa, mutta uudistetussa kyseessä onkin *Kirkon ystävien* kokous. Kiinnostavaa on myös sellainen huomio, että eräässä kohdassa uudistetussa käännöksessä näidenkin käännöksten alkuperäinen nimi *the Aid Society* on hämmentävästi käännetty muotoon *ompeluseura*. Myös Prinssi Edvardin saaren pääkaupungin nimi *Charlottetown* on kokenut virheellisen muutoksen uudistetussa käännöksessä, ja on lipsahtanut eräässä kohdassa muotoon *Charlestown*. Tällaiset muutokset osoittavat, että uudistetussakin käännöksessä voi olla monenlaisia virheitä.

Muutammat alkuperäisen käännöksen erikoiset muunnelmat ja virheet ovat myös säilyneet myös uudistetussa käännöksessä. *Mare Joe* -nimeä (englanninkielisessä *Mary Joe*) ei ole uudistetussa käännöksessä korjattu oikeaan asuunsa. Samoin myös oletettavasti erheellisesti *herra Sadlesiksi* käännöksessä muuttunut *Mr. Sadler* on uudistetussa käännöksessäkin väärin kirjoitettu. *The Gulf of Saint Lawrence* esiintyy sekä alkuperäisessä että uudistetussa käännöksessä muodossa *St. Lorenzolahti*, 1920-luvun käännöksessä se tosin on kirjoitettu kahdella tavalla, muodossa *S:t Lorenzo lahti* sekä *S:t Lorenzolahti*.

Myös muutammat kahdesti eri tavalla käännetyt nimet ovat säilyttäneen uudistetussa käännöksessä virheelliset asunsa. *Willowmere*-lampi on saanut pitää kaksi eri muotoaan, ja se esiintyy myös uudistetussa käännöksessä nimillä *Kirkassilmä* ja *Kuiski, kuiski paju*. Sellainen eroavaisuus käännösten välillä tosin on, että alkuperäisessä käännöksessä nimi on *Kuiski, kuiski, paju!* eli nimi on varustettu lopussa huutomerkillä. Vastaavalla tavalla myös lasten laulama laulu nimeltä *Nelly In The Hazel Dell* on säilyttänyt kaksi muotoaan *Nelly kori käsivarrella* sekä *Nelly kori kainalossa*.

Onkin varsin mielenkiintoista pohtia, miksi tällaisia tapauksia ei ole korjattu uudistettuun käännökseen. Onhan tällaisen käännöksen tarkastamisen tarkoitus nimenomaan korjata käännöksen virheitä ja uudistaa käännöstä modernimpaan asuun. Kysymys lienee jälleen kääntäjän, tai tässä tapauksessa käännöksen uudistajan, virheestä ja huolimattomuudesta. Väistämättä mieleen tulee, ettei käännöksen uudistamista ole tehty kovinkaan huolellisesti.

Käsittelin luvussa 5.3 erilaisia kiinnostavia tapauksia nimistön kääntämisen suhteen. Esittelin tapauksen, jossa alun perin Anna lausuu Maria Stuartista kertovaa runoa. 1920-luvun käännöksessä runo on vaihtunut *Lady Macbethiksi*. Mielenkiintoisen ulottuvuuden näihin eroavaisuuksiin tuo vielä uudistettu käännös, jossa luettava runo on jälleen muuttunut:

Lausuimme nyt iltapäivällä runoja. Kunpa olisitte olleet kuulemassa, kun minä lausuin ”Hylätyn merenhaltijan”. Panin koko sieluni siihen. Kotimat-kalla Ruby Gillis sanoi minulle, että lausuessani säkeet:
 ” - että hän saa
 kuulla ääntänne haikeaa:
 'Margaret! Margaret!'”
 häntä värisytti luihin ja ytimiin saakka. (Uudistettu Anna, 182)

Tässä kohtaa lukija ei voi kuin ihmetellä, mikä on saattanut olla syynä tällaiseen muutokseen. Alkuperäinen *Maria Stuart* on vaihtunut *Lady Macbethiksi*, joka jälleen on saanut tehdä tilaa *Hylätylle merenhaltijalle*, joka on todellisen Matthew Arnoldin olemassa oleva runo. Tällainen muutos on hyvin hämmäntävä, sillä se ei kuitenkaan tuo mitään selventävää tekijää käännökseen.

nökseen. Miksi käännöksen uudistaja on jälleen muuttanut kohtausta? Jälleen kerran syyt tällaiseen muutokseen tietää vain kääntäjä – tai käännöksen uudistaja – itse.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessani olen käsitellyt Lucy Maud Montgomeryn *Annan nuoruusvuodet* -teoksen nimistöä. Olen vertaillut 1920-luvun suomennoksen nimistöä alkuperäiseen teokseen sekä myös käännöksen tarkistettuun ja uudistettuun versioon vuodelta 1961.

On ollut kiinnostavaa pureutua *Annan nuoruusvuosien* nimistöön. Vaikka tunsin tämän teoksen nimistöä jo ennen tutkimuksen alkua, yllätyin silti siitä, kuinka laaja ja monipuolinen *Annan* nimistö todellisuudessa onkaan. Ensinnäkin nimiä on todella runsas määrä, ja toisekseen ne ovat hyvin erityyppisiä. Luonnollisesti erityisen kiinnostavaa nimistöä ovat *Annan* mielikuvitusnimet, joita hän antaa paikoille ja muille asioille. Tutkimukseni edessä olen voinut vain hämmästellä Lucy Maud Montgomeryn kekseliästä mieltä nimien antamisen suhteen. Nimistö sisältää valtavan määrän ”tavallisia” henkilön- ja paikannimiä, mutta lisäksi runsaasti keksittyjä paikannimiä ja kaiken huippuna vielä *Annan* laajan mielikuvitusnimistön.

Olen tätä tutkimusta tehdessäni todennut, että kaunokirjallisen teoksen kääntäminen on monimutkainen ja pitkä prosessi, joka vaatii kääntäjältä paljon. On varmasti erittäin haastavaa kääntää teksti siten, että se noudattaa tarkasti alkuperäistekstiä ja samalla kuitenkin on luonnollinen kohdekielinen teksti. Oma lukunsa on tietenkin vielä nimistön kääntäminen, sillä nimienkään kääntämiselle ei ole vain yhtä oikeaa ratkaisua, vaan jokainen käännettävä nimi pitää miettiä erikseen. Lisäksi olen *Annan* nimistöön tutustuessani todennut, että monille nimille on olemassa useita sopivia käännösvaihtoehtoja: jokin käännöstapa saattaa olla aivan yhtä sopiva kuin jokin toinen. Kääntäjän on vain tehtävä ratkaisu itse ja päätettävä, millainen käännösstrategia on sopivin juuri kyseessä olevan nimen suhteen.

Jaottelin *Annasta* keräämäni nimet Theo Hermansin jaottelua noudattaen. Pääasiallisia kategorioita on neljä (samanmuotoisina lainatut, suoraan käännetyt, kohdekielelle mukailut sekä toisella nimellä korvatut nimet). Lisäksi on kuitenkin muitakin tapoja kääntää erisnimiä: moniosaiset nimet ovat luonnollisesti monimutkaisempia tapauksia, sillä niissä saatetaan kääntää kukin osa eri tavalla, jolloin käännökset saattavat olla osittain esimerkiksi lainauksia ja osittain korvattuja. Suurin osa nimistä asettuu näihin neljään kategoriaan sekä niiden yhdistelmiin.

Lisäksi nimiä voidaan kuitenkin käsitellä käännöksessä myös muilla tavoin. Ensinnäkin nimet voidaan ikään kuin jättää kokonaan käsittelemättä, jolloin kyseessä on ns. epäkäännös (*non-translation*). Tällaisissa tapauksissa nimi poistetaan kokonaan käännöksestä, jolloin asia kerrotaan jollakin toisella tavalla. Toiseksi erisnimet voidaan korvata yleisnimillä käännös-

nöksissä, jolloin erisnimi poistuu ja tilalle asetetaan sopiva yleisnimi. Tällaisissa tapauksissa kohta – ja tarkoitteen identifiointi – muuttuu tavallaan hieman epätarkemmaksi. Kyseessä on vain jokin asia, jonka nimeä ei tarkemmin ole eritelty.

Käännösstrategian valitseminen ei siis ole lainkaan ilmiselvää ja yksinkertaista: on tietenkin nimiä, jotka sopivat hyvin samanmuotoisina käännökseen, tai jotka on helppoja kääntää suoraan. Mutta huomattavasti enemmän on kuitenkin sellaisia nimiä, joiden kanssa kääntäjä joutuu pohtimaan paljon ja punnitsemaan eri käännösstrategioita. On olemassa sellaisia nimiä, jotka voisi toki lainata samanmuotoisina, mutta joita voisi yhtä hyvin hieman muokata kohdekielelle sopivammiksi. On nimiä, jotka ovat juuri ja juuri sopivia kohdekielelle, mutta jotka kuitenkin toisaalta voisi korvata toisella nimellä merkityksen säilyttämiseksi. Käännösstrategian valitseminen on monimutkaista, ja erityisen hankalaa siitä tekee se, että oikeita vastauksia ja ratkaisuja ei itse asiassa ole olemassakaan. Jokainen ratkaisu on kääntäjän itse punnittava ja tehtävä sitten päätös siitä, millä tavalla jokin tietty nimi kannattaa kääntää.

Oli todella kiinnostavaa vertailla myös eri-ikäisiä käännöksiä. Alkuperäinen käännös on kuitenkin melko vanha ollessaan 1920-luvulta. Melkein sadassa vuodessa kieli muuttuu todella paljon. Kielenkäyttötavat muuttuvat, kulttuuri muuttuu ja ihmisten tuntemus vieraita kulttuureita kohtaan on lisääntynyt huomattavasti. 1920-luvulla suomalainen lapsi ei todennäköisesti tiennyt paljonkaan Kanadasta 1900-luvun vaihteessa, mutta nykylukija voi helposti etsiä tietoa vaikkapa internetistä.

Kun *Annan* käännös on 1960-luvulla uudistettu, on sille todennäköisesti ollut jo tarvetta. Neljäkymmentä vuottakin on pitkä aika, ja jo siinä ajassa kielessä tapahtuu monenlaisia muutoksia. Nyt, kun uudistetun käännöksen tekemisestäkin on viisikymmentä vuotta, tulee väistämättä pohtineeksi, millä tavalla tuo käännös muuttuisi, jos sitä ryhdyttäisiin uudistamaan nyt. 1960-luvun uudistettu käännös on nyt vuorostaan vanhahtava. Kieli on jälleen ehtinyt muuttua.

Ajan kuluessa myös ajatukset siitä, millainen on hyvä käännös, ovat muuttuneet. Käännöksiä vertaillessani totesin, että nykylukijan silmiin 1920-luvun käännös on epätarkan ja hieman huolimattoman tuntuinen. Toisinaan alkuperäinen teksti ja käännös eroavat toisistaan suuresti. Muutamia kohtia oli muutettu melko ronskilla otteella, ja tietenkin käännös on myös tehty lyhentäen, jolloin tekstistä jää luonnollisesti joitakin kohtauksia kokonaan pois. Nykyään olisi mahdotonta ajatella, että tekstin kääntäjä voisi tällä tavalla alkaa puuhata omiaan käännöstä tehdessään. Luonnollisesti nykyäänkin tehdään käännöksiä lyhentäen, mutta tulee huomata, että kohtien muuttaminen on kuitenkin eri asia kuin tekstin lyhentäminen.

Tämä kuvastaa muutosta siitä, mitä käännöksen tekemisestä oikeastaan ajatellaan:

1920-luvulla kääntäminen ei ole ollut lainkaan niin ammattimaista kuin nykyään. Lisäksi nykyään arvostetaan sitä, että käänнос mukailee mahdollisimman tarkasti alkuperäistä teosta. Kääntäjä ei siis voi tehdä tekstiin mitään kovin suuria muutoksia – hänen tehtävänsä on kyllä kirjoittaa teos uudelleen kohdekieltä käyttäen, mutta mahdollisimman hyvin alkuperäistä tekstiä noudattaen. Ongelmia aiheuttaa toki kääntämisen paradoksaalisuus: koska kielet ovat erilaisia, on hankalaa samanaikaisesti noudattaa tarkasti alkukielistä tekstiä ja kohdekielen konventioita.

Näyttää myös siltä, että nykyään on vähemmän tarvetta ja halua yksinkertaisien ja ”helppojen” nimien muutoksiin. *Annan* uudistetusta käännöksestä on poistettu *Martin – Martti* -tyyppiset käännökset, ja tämäntyyppiset nimet ovat uudistetussa käänöksessä luontevasti alkuperäisessä asussaan. Uudistettu käänнос on kuitenkin nimenomaan uudistettu: käänнос on selvästi tehty 1920-luvun käännöksen pohjalta, ja siksi molemmissa käänöksissä on kuitenkin paljon samaa. Onkin kiinnostavaa pohtia, millainen 1960-luvun käänнос olisi, jos se olisi kokonaan tehty itsenäisenä käännöksenä. Todennäköisesti käänнос olisi melko erilainen, mikä jälleen todistaisi kääntäjän suuresta roolista, vapaudesta ja vastuusta. Koskaan ei ole vain yhtä ainoaa ja oikeaa tapaa kääntää tekstiä ja nimiä, vaan vaihtoehtoja on paljon.

Annan nuoruusvuosien käännösten tutkiminen on ollut varsin kiinnostavaa. Tästä voisi hyvin jatkaa eteenpäin laajentamalla tutkimusta muihin Anna-sarjan kirjoihin, joita on siis kääntänyt useampi eri henkilö. Tällöin olisi mahdollista päätellä, millä tavoin kääntämisen erot liittyvät yksinkertaisesti siihen, miten kääntäjä asiat kokee ja näkee.

Toinen kiinnostava ulottuvuus tällaisessa käännosnimien tutkimuksessa on erikielisten käännösten eroavaisuus. Olisi mielenkiintoista ottaa vertailuun vaikkapa ranskankielinen *Anne... La maison aux pignons verts*, joka on siis *Annan nuoruusvuosien* ranskankielinen käänнос. Todennäköisesti erikielisten käännösten vertailu olisi kiinnostavaa ja voisi valaista kysymystä siitä, miten käännöksiä on eri aikoina eri kielten välillä tehty. Tällainen tutkimus valottaisi vielä enemmän kulttuurien ja kielten välisiä eroja.

LÄHTEET

Ahola, Suvi 2005: Kanada ensimmäisessä maailmansodassa. - Ahola, Suvi & Koskimies, Satu (toim.) *Uuden kuun ja Vihervaaran tytöt. Lucy M. Montgomeryn Runotyttö- ja Anna-kirjat suomalaisten naislukijoiden suosikkeina* s. 188. Helsinki: Tammi.

Ahola, Suvi & Koskimies, Satu (toim.) 2005: Uuden kuun ja Vihervaaran tytöt. Lucy M. Montgomeryn Runotyttö- ja Anna-kirjat suomalaisten naislukijoiden suosikkeina. Helsinki: Tammi.

Ahtola, Annarilla 2005: Äiti luki Annat ääneen. – Ahola, Suvi & Koskimies, Satu (toim.) *Uuden kuun ja Vihervaaran tytöt. Lucy M. Montgomeryn Runotyttö- ja Anna-kirjat suomalaisten naislukijoiden suosikkeina* s. 289-293. Helsinki: Tammi.

Ainiala, Terhi, Saarelma, Minna ja Sjöblom, Paula, 2008: Nimistöntutkimuksen perusteet. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Bassnett, Susan 1995: Teoksesta toiseen. Johdatus kirjallisuuden kääntämiseen. Vastapaino: Tampere.

Bertills, Yvonne 2003: Beyond Identification. Proper Names in Children's Literature. Turku: Åbo Akademi University Press.

Hermans, Theo 1988: On Translating Proper Names With Reference to De Witte And Max Havelaar. – Michael Wintle (toim.) *Modern Dutch Studies: Essays in Honour of Peter King* s. 11-24. London: The Athlone Press.

Immonen, Leena 2011: Kääntäjä nimien ja nimikemääritteiden kimpussa. – Immonen, Leena ym. (toim.), *Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen* s.107-122. Helsinki: Finn Lectura.

Kapari, Jaana, Kattelus, Kaisa ja Sivill, Kaijamari 2002: *Erisnimet kirjoissa*. – Kääntäjä – Översättaren, 7/2002 s. 1, 4.

Kapari-Jatta, Jaana 2008: Pollomuhku ja Posityyhtynen. Helsinki: Tammi.

Lindqvist, Terhi & Uusihakala, Katja 2005: Keskustelua tyttöydestä ja vähän muustakin. - Ahola, Suvi & Koskimies, Satu (toim.) *Uuden kuun ja Vihervaaran tytöt. Lucy M. Montgomeryn Runotyttö- ja Anna-kirjat suomalaisten naislukijoiden suosikkeina* s. 178-187. Helsinki: Tammi.

Mielikäinen, Aila 2005: Nimistön- ja sanastontutkimuksen rajamaastossa. Slangi, puhekieli ja murre epävirallisissa paikannimissä. – Ainiala, Terhi (toim.), *Kaupungin nimet. Kymmenen kirjoitusta kaupunkinimistöistä* s. 26-55. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Montgomery, Lucy Maud 1944: Annan nuoruusvuodet. Porvoo: WSOY.

----- 1989: Annan nuoruusvuodet. Uudistettu ja tarkistettu suomennos. Juva: WSOY.

----- 1998: Anne of Green Gables. New York: Bantam Books.

----- 1999: Pieni runotyttö. Juva: WSOY.

----- 2010: Annan jäähyväiset. Juva: WSOY.

Rollins Epperly, Elizabeth 2010: Esipuhe. – L.M. Montgomery: *Annan jäähyväiset* s. 9-13. Juva: WSOY.

Tiittula, Liisa 2010: *Käännökset suomenkielisten tekstien maailmassa*. Teoksessa Kielellä on merkitystä. Näkökulmia kielipolitiikkaan. Toim. Lappalainen, Hanna ym. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vehmas-Lehto, Inkeri 2002: Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan. Helsinki: Finn Lectura.

Wills, Wolfram, 1982: *The Science of Translation. Problems and methods*. Tübingen: Gunter Narr.

Wuorio, Eva-Lis 1937: Anna-sarjan äiti Lucy M. Montgomery. – Sirkka, 1937 s.4-5,10.

Ylimartimo, Sisko 2008: Anna ja muut ystävämme. L.M. Montgomeryn elämä ja sankaritarit. Hämeenlinna: Minerva.

INTERNET-LÄHTEET

About Prince Edward Island 2012. –

<http://www.gov.pe.ca/infopei/index.php3?number=13033&lang=E> – 12.9.2012

HS 2008: Annan ja Runotyön kirjoittaja tekikin itsemurhan. <http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/Annan+ja+Runoty%C3%B6n+kirjoittaja+tekikin+itsemurhan/1135239863074> – 19.9.2012

LIITE 1. Luettelo Annasta kertovista kirjoista julkaisu- ja käännösvuosineen sekä suomentajineen

Anne of Green Gables, 1908

Annan nuoruusvuodet, 1920. Suomennos Hilja Vesala

Anne of Avonlea, 1909

Anna ystävämme, 1921. Suomennos Hilja Vesala

Anne of the Island, 1915

Annan unelmavuodet, 1921. Suomennos Toini Kalima

Anne's House of Dreams, 1917

Anna omassa kodissaan, 1922. Suomennos Hilja Walldén

Rainbow Valley, 1919

Sateenkaarinoitko, 1925. Suomennos Alli Wiherheimo

Rilla of Ingleside, 1921

Kotikunnaan Rilla, 1962. Suomennos Kerttu Piskonen

Anne of Windy Poplars, 1936

Anna opettajana, 2002. Suomennos Paula Herranen

Anne of Ingleside, 1939

Annan perhe, 2002. Suomennos Paula Herranen

The Blythes Are Quoted, 2009

Annan jäähyväiset, 2010. Suomennos Merja Helanen-Ahtola

LIITE 2. Pääaineiston erisnimet käännöstävän mukaan lajiteltuina

Jos nimeen on liittynyt jokin nimimääritys, olen säilyttänyt sen nimen edessä. Olen kuitenkin lajitellut nimet kiinnittämättä huomiota määrityksen kääntämiseen. Useimmiten määritys on suoraan käännetty suomen kielelle. Jos artikkeli liittyy kiinteänä erisnimeen, olen aakkostanut nimen artikkelin mukaan. Nimet on aakkostettu alkuperäisen muotonsa mukaan. Vasemmalla on englanninkielinen, oikealla suomenkielinen muoto.

SAMANMUOTOISINA SÄILYNEET NIMET (100 kpl)

Alberta
 Alice Andrews
 Alice Bell
 Arthur
 Arty Gillis
 Avery
 Avonlea
 Bertha Shirley
 Bright River
 Bolingbroke
 Billy Andrews
 Boston
 Camelot
 Carmody
 Carrie Sloane
 Charlotte Gillis
 Cordelia
 Cordelia Montmorency
 Diana Barry
 Doctor/tohtori Blair
 Doctor/tohtori Spencer
 Eben Wright
 Elaine
 Emily Clay
 Emily Gillis
 Emma White
 Flora Jane
 Frank Stockley
 Geraldine
 Geraldine Seymour
 Gertie Pye
 Gilbert Blythe
 Guinevere
 Hepzibah Jenkins
 Hopeton
 Jane Andrews
 Jedediah
 Jerry Buote

Jimmy Glover
John Blythe
Josie Pye
Julia Bell
Katie Boulter
Katie Maurice
Lady Cordelia Fitzgerald
Lancelot
Laura Spencer
Lauretta Bradley
Lewis Wilson
Lily Jones
Lily Sands
Lizzie Wright
Madame Selitsky
Malcolm Andrews
Mamie Wilson
Marilla Cuthbert
Marysville
Mattie Andrews
Matthew Cuthbert
Minnie Andrews
Minnie MacPherson
Minnie May Barry
Miranda Sloane
Miss/neiti Rogerson
Mr./herra Allan
Mr./herra Barry
Mr./herra Bell
Mr./herra Kirke
Mr./herra Phillips
Mrs./rouva Allan
Mrs./rouva Barry
Mrs./rouva Bell
Mrs./rouva Evans
Mrs./rouva Hammond
Mrs./rouva Sloane
Mrs./rouva Thomas
Muriel Stacy
Nancy Spencer
Newbridge
Nova Scotia
Ottawa
Peter Morrison
Priscilla Grant
Prissy Andrews
Redmond College
Rhoda Murray
Robert Spencer
Ruby Gillis

Sam Boulter
 Spencervale
 Stella Maynard
 Susan Gillis
 Teddy Phillips
 Tennyson
 Thomas Lynde
 Tillie Boulter
 Timothy Andrews
 Tommy Sloane
 Violetta
 Walter Shirley

SUORAAN KÄÄNNETYT NIMET (23 kpl)

Abbey Bank	Abbey-pankki
Angel Gabriel	enkeli Gabriel
Barry's Pond	Barryn lammikko
Canada	Kanada
Christ Blessing Little Children	Kristus siunaamassa pikku lapsia
Church Aid Society	Kirkollinen avustusyhdistys
England	Englanti
Europe	Eurooppa
France	Ranska
Germany	Saksa
God	Jumala
Gulf of Saint Lawrence	S:t Lorenzolahti / S:t Lorenzo lahti
Lynde's Hollow	Lynden notko
Prince Edward Island	Prinssi Edvardin saari
Red Cross	Punainen risti
Revelations	Ilmestyskirja
Snow Queen	Lumikuningatar
The Battle of Hohenlinden	Hohenlindenin taistelu
The Dog At His Master's Grave	Koira herransa haudalla
The Maiden's Vow	Neidon vala
The States	Yhdysvallat
Victoria Island	Victoria-saari
Violet Vale	Orvokkien laakso

SUOMEN KIELEEN MUKAILLUT NIMET (10 kpl)

Anne Shirley → Anne spelled with an 'e'	Anni Shirley → Anna
Bertram DeVere	Bertram de Vere
Caesar	Cesar
Mark Anthony	Marcus Antonius
Martin	Martti
Midian	Midiani
Rachel Lynde	Rakel Lynde
Rosalia DeVere	Rosalia de Vere

Titian
Virgil

Tizian
Vergilius

TOISELLA NIMELLÄ KORVATUT NIMET (31 kpl)

A Winter's Walk In the Woods	Talvella metsässä
the Aid Society	Suojelusyhdistys
the Birch Path	Koivukäytävä
the Dryad's Bubble	Metsänymfin lähde
Bonny	Silmienilo
Bingen on the Rhine	Linna Reinillä / Linna Rheinillä
Curfew Must Not Ring Tonight	Iltakellon ääni helää
Edinburgh after Flodden	Ylväs Edinburgh, on pohjas paasi
Em White	Emily White
Faith, Hope and Charity	Usko, Toivo ja Rakkaus
Far Above the Gentle Daisies	Yli niityn kukkasarjain
Foreign Missions Auxiliary	Pakanalähetysliitto
Green Gables	Vihervaara
the Haunted Wood	Kummitusmetsä
How Sockery Set a Hen	Tuhman Jussin markkinaretki
Idlewild	Satakielenpesä
the Lake of Shining Waters	Tumma päilyvä aallokko
the Lord's Prayer	Isämeidän
Lover's Lane	Rakastavaisten polku
Nelly In The hazel Dell	Nelly kori kainalossa / Nelly kori käsivarrellaan
Now I lay me down to sleep	Jumal' lasten ystävä
Orchard Slope	Mäntymäki
Peep of Day	Valonsäteitä
The Downfall of Poland	Viel' ei Puolan hetki lyönyt
The Jealous Rival, or, in Death Not Divided	Mustasukkainen kilpakosija eli kuolemassa
yhdistetyt	
The Lurid Mystery of the Haunted Hall	Kummituslinnan synkkä salaisuus
White Sands	Valkoranta
the White Sands Hotel	Valkorannan majatalo
the White Way of Delight	Suloisuuden valkea tie
Willowmere	Kirkassilmä / Kuiski, kuiski paju!

KIRJOITUSVIRHEELLISET NIMET (5 kpl)

Jane Andrews	Jone Andrews
Mare Joe	Mary Joe
Sara Gillis	Sarah Gillis
Sophia Sloane	Sophia / Sophie Sloane
Mr. Sadler	herra Sadles

LYHENNETYT NIMET (10 kpl)

Clara Louise MacPherson	Clara MacPherson
-------------------------	------------------

Ella May MacPherson	Ella MacPherson
Mary Alice Bell	Alice Bell
Moody Spurgeon MacPherson	Moody Spurgeon

Mr. Chester Ross	herra Ross
Mr. Harmon Andrews	herra Andrews
Mr. Silas Sloane	herra Sloane
Mrs. Alexander Spencer	rouva Spencer
Mrs. Chester Ross	rouva Ross
Mrs. Peter Blewett	rouva Blewett

YLEISNIMELLÄ KORVATUT NIMET (3 kpl)

the Debating Club	keskusteluklubi
Farmer's Advocate	maamieslehti
Queen's Academy at Charlottetown	Charlottetownin seminaari

ERISNIMELLÄ KORVATUT YLEISNIMET (2 kpl)

a quarterly	Johtotähti
the church social	Uskonnollinen seura